4-IX-14

PIUS PARSCH

SVETA MISA

Zagreb 1939

PIUS PARSCH

SVETA MISA

ZAGREB 1939

IZDALA NAKLADA „ISTINA"

Nr 5762

IMPRIMATUR

Zagreb, 17. VII. 1939.

Dr. Antun Slamić

Gen. Provikar

Što je Misa?

Spasitelj je pripovijedao jednom prispodobu o sakrivenom blagu. Neki čovjek našao na polju u zemlji blago, po svoj prilici kakav lonac pun zlatnoga novca. I što čini? Opet brižno zakopa, vrati se kući i proda sve svoje, što je god imao. Onda ode i kupi ono polje sa sakrivenim blagom i sad je to blago njegovo.

Što hoće Spasitelj da reče s tom prispodobom?

Pod ovim blagom misli on kraljevstvo Božje kršćansku vjeru. Za mnoge ljude, i za mnoge takozvane »kršćane« je ovo blago sakriveno. A tko ga je našao, uz pomoć i pod djelovanjem milosti Božje, daje i ostavlja sve drugo, i sav svoj život daje u službu Spasitelja. Pomislimo samo na svete mučenike.

No ja znam još za jedno drugo blago u sv. Crkvi koje je tolikim kršćanima sakriveno. — To je žrtva sv. Mise. Uistinu veliko blago u polju sv. Crkve. No ono je za većinu kršćana nepoznato i zakopano. Mi pak, koji hoćemo da s Crkvom živimo i žrtvujemo, mi smo našli ovo blago i sada idemo da ga dignemo, izvadimo i sebi prisvojimo.

1. Uspomena na Isusa.

Možda pitate, što je zapravo sv. Misa? — Dobro, ajde da vas odvedem malo u dvoranu Zadnje Večere. Vi je već poznate. Vidim tamo Spasitelja, kako se usred svojih učenika nalazi kod stola. Velik je to i ozbiljan čas. Kao što otac sakuplja svoju djecu prije smrti oko sebe da im reče svoju zadnju želju i volju, tako i Spasitelj. On sada čini svoju oporuku. Uzima u svoje svete ruke kruh, blagosliva ga, prelomi i pretvori u svoje tijelo. Onda uzima kalež s vinom i pretvara ga u svoju Krv. A oboje daje apostolima da blaguju. Iza toga izgovara ove znamenite riječi: To činite na moju uspomenu. — Što hoće time da kaže?

Da rečem jednu prispodobu. Pretstavi si, da tvoja majka leži na smrtnoj postelji. Nalazi se u zadnjim časovima, i sad te zove k sebi i reći će ti ovako: »Dragi sine, molim te, kad ja umrem, moli svake nedjelje za mene jedan očenaš«. I to su bile njezine zadnje riječi — zadnja želja i volja na zemji.

Što bi ti učinio? Ti bi morao imati srce od kamena, kad ne bi ovu zadnju želju svoje drage majke držao za svetu, i kad je ne bi htio učiniti.

Da vam nešto pripovjedim, što se meni dogodilo, neku zgodu iz svoga života. Imao sam dobru i pobožnu baku. I zadnje godine života bila je s nama zajedno u mojoj roditeljskoj kući. Već je imala preko 85 godina. Zadnji put sam je vidio, kao student bo-

goslovije, kad sam za vrijeme ferija došao kući. Jedamput me povuče malo na stranu pa će mi svečano i ozbiljno »Ivane, zapamti dobro, kad ja umrem, moli za me. Dok sam bila još mala, onda me je i moja baka prije smrti zamolila, da ne zaboravim za nju moliti. Sad već imam 85 godina i ja nisam još ni jedan dan ispustila molitve za nju.« Tako je govorila moja baka.

Kad mi ljudi tako mnogo držimo do zadnje volje naših dragih, zar da onda ne držimo još više do zadnje želje i volje Božje? A sad evo Spasitelja pred nama. U svojim apostolima sakupio je kod posljednje večere oko sebe cijelo kršćanstvo sviju vremena. On, gospodar, Bog, Sudac, Spasitelj, najveći Dobročinitelj, bolji nego otac i mati, On tebi govori: »Sinko, ako me imaš rado, čini ono što sam ja na zadnjoj večeri učinio — na moju uspomenu.« Zar da mi onda sa svetim počitanjem to ne činimo?

No ti pitaš, kako i gdje ja mogu to na njegovu uspomenu činiti? Odgovor je: u sv. Misi. Posve isto, što je Isus na zadnjoj večeri učinio, kruh i vino pretvorivši u svoje tijelo i krv, to čini i svećenik u sv. Misi. Misa je dakle uspomena na najvrijednije, što imaš na Isusa Krista.

Ali Misa nije nikakva mrtva uspomena. Ako imaš koga miloga pokojnika na groblju, rado ćeš položiti na njegov grob koji vijenac ili kitu cvijeća ili zapaliti svijeću. Ili kod kuće objesiš na zid njegovu fotografiju da i nadalje imaš pred očima njegov lik.

No to je sve mrtva uspomena. I cvijeće i vijenci uvenu, svijeća ugasne, a slika ne otvara usta, da progovori. Misa je ipak **živa uspomena** na Gospodina, živa svečanost uspomene. Jer u onom času kad mi slavimo tu uspomenu, dolazi živ Gospodin Isus u našu sredinu, — dakako da je zaogrnut plaštem prilika kruha i vina.

Kad bi koja sirota udovica, koja je u ratu izgubila svoga dobroga supruga, znala za kakvo sretstvo, čim bi mogla učiniti, da bude makar malo s njim ili kod njega, (iako ga ne bi mogla vidjeti), što bi dala za to sretstvo, kako bi to cijenila! Zato i idu ljudi rado na grob. Tamo se nalazi bar još jedan dio od dragog pokojnika, njegovo tijelo. Osjećaju se ljudi nekako u njegovoj blizini.

U Misi je sasma drugčije. Ovdje je onaj, koji je za nas umro, zbilja nama blizu — samo ne mrtav, nego živ u našoj sredini. On sâm naime reče »Ovo je moje tijelo koje se žrtvovalo, ovo je moja krv, koja se proljevala«. Zato mi imamo u toj časnoj, uzvišenoj svečanosti uspomene više nego grob pokojnika. Pred nama je njegovo žrtvovano tijelo i žrtvovana krv, ali tako, kako je oboje bilo na križu, to jest živo. Sv. Misa je zato živa uspomena na Krista.

Kad bi ti, dragi moj, ovu istinu, ovu stvar pravo shvatio, s kakvim bi dakako onda poštovanjem išao u nedjelju k Misi! Kad ideš u crkvu na Misu, mogao bi na pr. pretstaviti si u duši sliku, kako je Spasitelj kod zadnje večere usred svojih apostola, i ti negdje

među njima i kako Ga čuješ gdje govori — a pogledao je i na tebe »ako me ljubiš, ako hoćeš biti moj učenik — **čini to na moju uspomenu.**«

2. *Žrtva kršćanstva.*

Misa nije samo živa uspomena na našega Gospodina Isusa Krista, ona je također i **žrtva**.

A što je to žrtva? To je čin kojim zemaljsko dobro, zemaljsku dobru stvar, koja je moja, dajem Bogu, naime ja se odričem te dobre stvari, da više nije moja. Ne ću više da je upotrebljavam i učinim tu stvar, da se više ne može upotrijebiti za što drugo, niti mogu upotrijebiti više tu stvar u svoju zemaljsku korist. I to činim s nakanom da Boga častim. — Dobro se vidi, što je to žrtva, u Svetom Pismu Staroga Zavjeta. Zato će nas Sveto Pismo najbolje poučiti, što je to žrtva. Da vidimo! Što veli sv. Pismo?

Već u početku kaže sv. Pismo, kako su Kain i Abel u zahvalu za zemaljski blagoslov prikazali žrtve Bogu.

Kain je prikazivao žrtvu od prvih plodova žita, a Abel janje. Oni su žrtvovali te stvari Bogu tako, da su ih spalili s nakanom da Boga časte. Oni nisu više mogli upotrijebiti one stvari, sebi u korist, nego su ih se odrekli i učinili ih neuporabivim. A to su učinili zato, jer su htjeli time pokazati, kako jako štuju Boga u svojoj duši i kako vjeruju i znadu, i priznavaju, da

je Bog vrhovni Gospodar svega, pa i njihov, i da se oni Njemu zato posve podlažu i pokoravaju. Zato su oni prikazali svoje žrtve.

No to još nije sve u žrtvi. Ima u žrtvi još jedan dublji smisao i značenje. Žrtva izvire odatle, što čovjek ima svijest grijeha. I ljudi osjećaju da je potrebno, i pravda zahtijeva zadovoljštinu za grijehe. Nepravdu treba popraviti.

I za nepravde, grijehe, što ih je učinio čovjek, zaslužio je pred Bogom velike kazne — pa i smrt. I čovjek je to uvidio i htio bi popraviti, uzeti na sebe ono trpljenje, što je zaslužio, da mu Bog bude opet milostiv. No onda bi morao sam sebe kazniti — smrću. To pak ne može, niti ne smije. Ni Bog toga ne će. Zato je čovjek onda uzeo živu životinju, nju usmrtio i spalio — žrtvovao, u zamjenu samoga sebe. Na tu životinju čovjek kao da prenosi svoje krivice, grijehe, njezin život uništava i moli Boga, da uzme smrt životinje kao njegovu zadovoljštinu u zamjenu čovjeka. — Većina žrtava u Starom Zavjetu imadu to — i baš to značenje. A zapovjedio ih je sam Gospodin Bog. Evo jedan primjer.

Na »dan pomirenja« uzeli bi Izraelci uz druge žrtve i jedno jare. Veliki svećenik bi stavio ruke na njega i time pokazao da sav narod priznaje svoje grijehe i kao da ih stavlja na jare. Ovo jare je onda odveo jedan čovjek iz grada u pustinju, i s pećine ga strmoglavio (kao žrtvu za grijehe).

Najdublje značenje i smisao žrtve dolazi eto odatle, što su ljudi svijesni grijeha i hoće da dadu Bogu naknadu i zadovoljštinu za grijehe.

No ipak mi pitamo: Zar može jedna nerazumna životinja zastupati, zamjeniti čovjeka? Zar može život jedne ili makar i više životinja dati zadovoljštinu Bogu za krivice učinjene od ljudi? Osobito pak to vrijedi, kad se radi o istočnom grijehu i tolikim osobnim grijesima. Ne! Životinja ne može zastupati čovjeka, koji ima razum i slobodnu volju. Zato su bile one životinjske žrtve kod Izraelskog naroda i kod pogana samo jedan veliki vapaj i velika čežnja za jednom pravom potpunom žrtvom zadovoljštine i pomirenja. — I ta žrtva je došla u punini vremena. To je nevini jaganjac Božji Isus Krist, koji oduzima grijehe svijeta. Životinja nije mogla zamijeniti čovjeka, ali Bog je mogao. Naravski, životinju se može usmrtiti. A Bog ne može umrijeti. Zato je Sin Božji uzeo na sebe ljudsku narav, ljudsko tijelo. I tako je bila sada žrtva tu, koja je mogla svu krivnju grijeha potpuno i savršeno izbrisati. Kao čovjek mogao je on za grijehe umrijeti, a kao Bog mogao je potpunu zadovoljštinu dati. S m r t K r i s t o v a n a k r i ž u j e s t p r a v a i p o t p u n a i j e d i n a p o m i r b e n a ž r t v a, ž r t v a z a d o v o l j š t i n e z a s v e g r i j e h e l j u d s k o g a r o d a.

A jesmo li već s tim, što je Krist umro na križu, svi spaseni? Da li poslije Kristove smrti na križu

dolaze svi ljudi do spasenja bez svoga sudjelovanja? To ne! Mi se moramo križu Kristovom pridružiti. Mi moramo učiniti da bude žrtva na križu naša, moramo je učiniti svojom žrtvom, ona mora postati naša. Božansko žrtveno janje mora biti položeno u naše ruke i mi ga moramo nebeskom Ocu prikazati za naše spasenje. A da li je to moguće, i kako bi to bilo moguće? Da li nam je Krist što dao i ostavio kakvo sretstvo, kako bi mi mogli tako uzvišenu žrtvu učiniti svojom i onda je Bogu za sebe prikazati? — Jest, ima jedno sretstvo, da mi to možemo učiniti. I to je sretstvo dao i ostavio Krist svojoj Crkvi. To je žrtva sv. Mise.

Sada dobro pazite: Veliku žrtvu koju je Krist, kao veliki svećenik, na Golgoti prinio za čitavo čovječanstvo, tu istu žrtvu je on kod zadnje večere prikazao. On je rekao: »Ovo je tijelo moje, koje se za vas prikazuje, ovo je krv moja koja se za vas prolijeva«. Tu istu žrtvu koju je Krist prinio na križu i koju je anticipirao na posljednjoj večeri u sv. Misi je obnovljena. Sveta Misa, dakle, nije samo živa uspomena nego je također žrtva, prisutnost Kristove žrtve na križu. Sada tek moramo s pravom usklik-nuti: »Skini obuću svoju, jer je mjesto gdje stojiš, sveto«. Mi se kod sv. Mise ne sjećamo samo muke i smrti Isusa Krista. Ovdje je prikazano njegovo Tijelo i njegova Krv. Ovdje je Golgota; Krist ponovno prikazuje Ocu svoju odanost u smrti, on pred nas stavlja Žrtvu koja je otkupila svijet.

Sada ponovno razumijemo da je sv. Misa jedina i prava žrtva kršćanstva, ona je najuzvišenije bogoslužje na zemlji. Kad dakle idemo k sv. Misi, stupamo na Kalvariju: Krist se žrtvuje za nas jednako kao na Križu.

3. Sv. Misa, hrana duše.

Krist je najprije oko sebe skupljao učenike i narod, činio je čudesa, da pokaže ljudima da je pravi Sin Božji, i propovijedao je kraljevstvo Božje. Kad je on ovako, otprilike godinu dana djelovao, činilo mu se da je došlo vrijeme da svoje sljedbenike uvede u svetište kraljevstva Božjega. On im obećaje nebeski kruh. Gledamo Gospodina u pustinji, oko njega narod komu on propovijeda i čije bolesnike liječi. I kad bi večer, a narod nije imao što jesti, tada uzme kruh pogleda prema nebu, blagoslovi ga, prelomi i dade učenicima« (Mat. 14, 18). Oni ga razdijele među narod. Pod rukom Gospodinovom i apostola umnožava se kruh tako da se svi nasitiše. Slijedećeg dana vidimo Gospodina u sinagogi u Kafarnaumu gdje drži Židovima i svojim učenicima vrlo važan govor, koji nadovezuje na čudnovato umnožavanje kruha i obećaje **kruh s neba,** kruh života koji će dati svojima. Tada reče na začuđenje sviju: »Kruh koji ću vam ja dati, tijelo je moje za život svijeta« (Iv. 6, 52). Židovima nikako nije išlo u glavu da će njegovo tijelo jesti i njegovu krv piti. Ali Krist ne povlači ni jednu

od svojih riječi, nego baš protivno; on ponavlja svoje obećanje u šest rečenica punih sadržaja: »Zaista, zaista vam kažem. Ako ne jedete tijela Sina čovječjega i ne pijete krvi njegove, nemate života u sebi. Ko jede tijelo moje i pije krv moju ima život vječni i ja ću ga uskrsnuti na sudnji dan. Jer je tijelo moje doista jelo i krv je moja doista pilo. Ko jede tijelo moje i pije krv moju ostaje u meni i ja u njemu... Tko jede ovaj kruh **živjeće u vijeke**« (Iv. 6, 53-58). Što kaže ovdje Gospodin? Odmah osjećamo da je pred nama vrlo važna stvar. Što misli Gospodin riječju: »Život vječni?« To je život milosti, djetinjstva Božjeg, participiranje božanskog života Kristova; to je svetište njegovog božanskog kraljevstva. I što on veli o tom vječnom životu? Ko ovu hranu, ovaj nebeski kruh ne jede, taj ne spada k njemu, taj je isključen iz vječnog života. A ko blaguje tu hranu taj ima život vječni i zadobije pravo na uskrsnuće na sudnji dan. Gospodin govori jasno. On ne će da ga krivo razumiju. Dolazi odmah do razdvojenja duhova: Židovi ostavljaju sinagogu, jer ne razumiju Kristovih riječi. Također mnogi učenici se od njega povlače: »Tvrd je ovo govor!« Gospodin ne povlači ni jednog slovca od svojih riječi. On se okrene svojim apostolima i pita ih: »Nećete li i vi da otiđete?« Time Spasitelj namjerava reći: ako to ne možete vjerovati, idite, jer vas ja tada ne trebam! Ali, Petar odgovori u ime svoje braće: »Gospodine, kome ćemo ići? Ti imaš riječi života vječnoga; mi vjerujemo«.

Šta je dakle Spasitelj, tada, u sinagogi, u židovskoj bogomolji, obećao? On nam hoće dati kruh koji je njegovo tijelo. Ovaj kruh čuva život vječni i ko ga ne jede isključen je od Krista. Pitamo se dalje, kada je Gospodin ovaj kruh, ovo tijelo i krv predao svojoj Crkvi za hranu? Mi već znamo. Kod zadnje večere je rekao: »Uzmite i jedite ovo je tijelo moje... Pijte iz njega svi, jer ovo je krv moja!« Dakle kod zadnje večere Krist je svoje obećanje ispunio. Ali mi znamo da je baš sv. Misa izvršenje Kristove naredbe: ovo (što sam učinio kod posljednje večere) činite na moju uspomenu. Dosljedno tome moramo reći: u sv. Misi ispunjava se i obistinjuje ono što je Gospodin tada u sinagogi kazao.

Zapamtimo i ovo treće o sv. Misi: ona je gozba i to vrlo značajna gozba, jer se na nju nadovezuje vječni život, sjedinjenje s Kristom i uskrsnuće.

Ona je također spomen-gozba. Spasitelj veli: »Jedite i pijte... To činite na moju uspomenu«. Ona je dakle gozba na uspomenu Isusa Krista. Gospodin je prije ustanovljenja presvete Euharistije blagovao vazmeno janje. I to je bila također spomen gozba. Židovi su klali i jeli svake godine vazmeno janje kao uspomena na oslobođenje iz egipatskog ropstva. Mi znamo da je vazmeno janje slika smrti Kristove. Sv. Pavao radosno kliče: »Žrtvovano je naše vazmeno janje, Krist!« (I Kor. 5,7). Dakle to je spomen-gozba.

Sv. Misa je napokon i prikazna gozba, jer mi ovdje blagujemo tijelo i krv Gospodinovu i to ono tijelo koje je Spasitelj u smrti prikazao i onu krv koju je do zadnje kapi u svojoj smrti prolio.

Sv. Misa je dakle gozba, spomen-gozba i prikazna gozba. O kršćani, najuzvišenije što imamo na zemlji je sv. Misa.

Kako je nastala današnja Misa?

Sv. Misa je živi spomen na Isusa Krista, velika i jedina žrtva kršćanstva, predočivanje žrtve na križu i gozba koja nam daje vječni život. Sv. je Misa, dakle, najveće i najuzvišenije što mi kršćani imamo. Ovo dragocjeno blago položio je Krist u ruke Crkve da ga čuva do konca svijeta. Gospodin je predao Crkvi ovaj dragocjeni dijamant; ona ga je trebala lijepo uokviriti. Crkva je doista kao mudri zlatar izradila lijep okvir ovom skupocjenom dragulju. Razumijete li, što time mislim? Krist je svojoj Crkvi ostavio samo jezgru i bit, to jest ono što je učinio kod posljednje večere; nije točno odredio molitve, čin obreda — to je prepustio Crkvi. I zbilja, ove molitve i obredi nisu bile uvijek i posvuda jednake. Još danas ima raznih misnih obreda. Grčki obred i molitve drukčiji su od naših rimskih. Današnju ćemo misu dobro razumjeti tek kad je upoznamo u njezinom povijesnom razvoju.

1. P o s l j e d n j a v e č e r a. Kakva je bila prva sv. Misa? Prikazao ju je sam Krist kod posljednje večere. Tu vidimo ponajprije dva bitna dijela: pre-

tvorbu i pričest: »Dok su oni blagovali, uze Isus kruh, blagoslovi i prelomi i dade učenicima svojim i reče: »Uzmite i jedite, ovo je tijelo moje; tada uze kalež, zahvali i dade im govoreći: Pijte iz njega svi, jer ovo je krv moja Novoga Zavjeta...« (Mt, 26. 26 ss). Tu vidimo dva glavna dijela sv. Mise: pretvorbu i blagovanje. Ipak se uz ta dva gavna dijela mise već nalaze neki nebitni, koje možemo označiti pripravom na kasnije obrede. Slušamo da je Gospodin kod večere oprao apostolima noge i sam razjasnio smisao tog čina: »Tko je opran ne treba nego da mu samo noge opere pa je sav čist...« (Iv. 13, 10.). Spasitelj time hoće da kaže, kako svaka duša mora čista stupiti svetoj slavi. Danas mi to činimo u početnim molitvama (Confiteor...). Nadalje slušamo da je Gospodin »prelomio kruh«; to biva i danas u sv. Misi. Vidimo da je Krist održao i propovijed; to je onaj lijepi oproštajni govor, koji nam donosi evanđelist Ivan. Propovijed i pouka i danas pripadaju Misi. Konačno govore evanđelja da su apostoli na koncu večere otpjevali hvalu (psalme); i kod nas se u Misi pjevaju psalmi. Vidimo, dakle, kod prve Mise uz bitne dijelove i nebitne iz kojih su se postepeno razvili današnji obredi.

2. Apostolska Misa. Kakva je bila Misa apostola? Nije zabilježeno kad su apostoli prvi put izvršili Gospodinov nalog: »To činite na moju uspomenu«. (Lk. 22, 19.). Svakako je to bilo uskoro po

dolasku Duha Svetoga. A kako su apostoli obavili prvu Misu? Moramo je predstaviti vrlo jednostavnom. U sakupljenoj jeruzalemskoj kršćanskoj općini ustao je neke večeri Petar ili koji drugi apostol i rekao po prilici ovo: »Braćo, u noći kad je Gospodin Isus bio izdan, uze kruh, prelomi i reče: Ovo je tijelo moje, koje će se za vas predati. Ovome je dodao opomenu: Ovo činite na moju uspomenu (I. Kor. 11, 24). Mi ćemo sad zaista proslaviti spomen na njegovu muku, uskrsnuće i užašašće.« Tako je po prilici govorio apostol. I pripravili su kruh i vino, posvetili i razdijelili prisutnima. Da li su kod toga još štogod molili ili radili ne možemo utvrditi. Ipak je posve sigurno dvoje: prvi su kršćani svečanost vršili s velikim poštovanjem, i ona se naslanjala na čin posljednje večere i židovske vjerske običaje. Sad su bili svijesni da je Gospodin blagujući vazmeno janje ustanovio presveti sakramenat i vjerovali da je u Gospodinovom duhu što uspomenu na nj povezuju s gozbom. Tako su nastale ljubavne gozbe ili agape. Kršćani bi se skupili u kući kojeg vjernika, donijeli sobom jelo, koje su međusobno darivali da pokažu svoju ljubav i kod tih se gozba prikazivala sv. Misa ili kako su je oni zvali »večera Gospodnja« (I. Kor. 11, 20).

U sv. se Pismu nekoliko puta govori o takvoj euharistijskoj svečanosti koja je bila povezana s agapom. Tako se u Djelima Apostolskim govori o kršća-

nima u Jerusalemu: »I svaki dan bijahu jednako jednodušno u hramu i lomeći kruh po kućama primali su hranu s radošću i priprosta srca« (Dj. Ap. 2, 46). Kad je sv. Pavao sa svog trećeg misionskog puta išao u Jerusalem, i došao u Troju u Maloj Aziji pripovijedaju Djela Apostolska ovo: »U prvi dan tjedna (nedjelja!), kad se sabrasmo da lomimo, propovijedao im je Pavao, jer je htio sutradan da otputuje, i produlji svoj govor do ponoći. U gornjoj su sobi, gdje smo se sastali, bile mnoge svjetiljke« (već tada liturgijska svijetla!). Sad se zbi pad zadrijemalog mladića s trećeg kata. Tada (Pavao) iziđe, prelomi hljeb i jede. Tada je govorio još dugo sve do zore (Dj. Ap. 20, 7 sl.). Ali najdublji pogled u jednu takvu agapu — misu daje nam sv. Pavao u svojoj poslanici Korinćanima (11. 17-34). Zacijelo su se već tada pojavljivale tamne strane agapa. Zbivalo se, da su neki osobito bogatiji kršćani, jelo koje su sobom donosili, sami jeli: »Svaki uzme najprije svoju večeru da jede; i jedan gladuje, a drugi se opija« (11, 21). Ove neurednosti zbog kojih Pavao kudi Korinćane bit će da su se i drugdje događale. To je postepeno prouzročilo da se već u prvom stoljeću Misa dijelila od agapa. Spoznali su da kod gozbe čovjek nije uvijek u stanju, koje je poželjno za sv. uspomenu Kristovu. Agape su se još neko vrijeme održale navečer; ali euharistijske su svečanosti prenesene u jutro i za njih je propisana zapovijed trijeznosti.

Ipak za agapa-misu možemo utvrditi jednu misao: kršćani su euharistiju okružili ljubavlju bližnjega; mi je okružujemo molitvom. Od njih možemo naučiti kako su djela ljubavi k bližnjemu vrlo dobra priprava i zahvala za sv. Misu.

3. P o s t a n a k k a t e k u m e n s k e m i s e. Sad još moram pokazati kako je nastala naša katekumenska misa.

Uz »večeru Gospodnju«, koju su prvi kršćani slavili u vezi s agapom, postojalo je i drugo bogoslužje, koje je bilo više posvećeno molitvi i pouci. Dok se u kućama održavala žrtvena gozba strogo odijeljena od inovjeraca, službu pouke i molitve obavljali su u početku u hramu i sinagogama. Ovo drugo bogoslužje prenijeli su iz svoje židovske prošlosti u kršćanstvo. Židovi su naime svake subote imali svoju službu Božju u sinagogama. Razvijala se ovim redom: 1. molitva, 2. čitanje Zakona i proroka, 3. predavanje ili tumačenje onog što se čitalo. — Ovo bogoslužje preuzeli su iz sinagoga prvi kršćani i udesili ga na svoj način. I kad se »večera Gospodnja« odijelila od agapa te okružila stalnim obredima i molitvama, sjedinila se žrtva s molitvenom i poučnom službom, koje sada sačinjavaju katekumensku Misu. Katekumenska Misa (dio današnje Mise: od početka do evanđelja i vjerovanja) potječe, dakle, od službe u židovskoj sinagogi te ima još danas u glavnom isti red: 1. Molitve (od početka do pristup-

ne molitve); 2. dva čitanja: poslanica i evanđelje; 3. propovijed (koja spada na Misu). Iz ovog vidimo svrhu i zadaću katekumenske mise: 1. Uzdignuće srca po molitvi (molitveno bogoslužje); 2. Utvrđivanje vjere čitanjem i propovijeđu (poučna služba). Oboje je priprava na sv. žrtvu u užem smislu.

4. Sveta Misa u 2. stoljeću. Vidjeli smo kakva je bila sv. Misa u najstarije doba. Najprije u vezi s agapom, a kad se od nje odijelila, u vezi s molitvom i porukom. Već oko g. 150., dakle po prilici 100 god. iza apostola, nalazimo Misu u glavnim potezima onakovu kakva je danas. Crkveni otac, sv. Justin mučenik, opisuje nam u to doba Misu, gdje je vidimo u glavnim dijelovima. Kasnije su još dodane kraće molitve i obredi.

Pročitat ću nešto iz tog opisa:

»Na dan koji se zove nedjelja skupe se svi koji stanuju u gradovima i selima; pri tom se čitaju znamenitost apostola (tj. evanđelja) ili proročke knjige dok ne bude dosta. Kad čitač prestane, predstojnik (biskup) u nagovoru potiče na nasljedovanje svega ovoga dobra. — Na to se svi zajednički uzdignemo i molimo za nas... i sve druge na čitavom svijetu, da i djelom budemo vrijedni članovi zajednice i tako postignemo vječno blaženstvo. Pošto dovršimo molitvu pozdravljamo jedan drugoga cjelovom (mira). Tada se nadstojniku braće pripravi kruh i čaša s vodom i vinom; on to primi i daje hvalu i slavu zajedničkom Ocu po imenu Sina i Duha Svetoga te glasno govori dugu zahvalu (eucharistia) za to, da mi postanemo vrijedni tih darova. Na koncu molitve i euharistije sav puk izražava svoju suglasnost riječju »Amen« ... Po zahvali predstojnika i suglasnosti puka dijele oni koji se kod nas zovu đakoni svakom prisutnom od euharistijskog kruha, vina i vode, te odnose i onima koji nisu nazočni.

Ova hrana zove se kod nas euharistija. Nitko ne smije kod nje sudjelovati, ako ne drži naš nauk istinskim i nije primio pranje (krštenje) za otpuštenje grijeha i preporod, te ne živi po nauci Kristovoj. Jer mi je ne uzimljemo kao obični kruh i obično piće, nego kako smo poučeni, da je pod posvećenom hranom tijelo i krv utjelovljenog Isusa ...«

Tako opis sv. Justina. Vidimo da je Misa drugog stoljeća veoma sličila današnjoj. Točno razlikujemo katekumensku misu koju je sačinjavala služba pouke i molitve te samu žrtvu. U katekumenskoj Misi nalazimo čitanja iz Starog i Novog Zavjeta, kao što to mi još danas imamo u poslanici i Evanđelju; zatim je biskupova propovijed. Iza ovog je bila molitva za sve ljude. U današnjoj je Misi više nema; moli se još jedino na Veliki Petak. U samoj žrtvi već jasno razlikujemo tri dijela: prikazivanje žrtvenih darova, veliku molitvu s pretvorbom (kanon) i žrtveno blagovanje (pričest). Sad ćete moći razumjeti sastav današnje mise.

5. **Shema današnje mise.** Pogledajmo starokršćansku kuću Božju. Ima dvije prostorije: veliko predvorje i svetište. To je slika sv. Mise koju se dijeli na dva dijela: katekumensku Misu i žrtvu. Prije nego prođemo kroz samo svetište pokazat ću vam nacrt zgrade. Taj morate točno proučiti.

Na ovom nacrtu vidite, dakle, dva glavna dijela. Najprije predvorje. Čemu služi? Ono je prijelaz s ceste u svetište. Tu mora zamuknuti buka svijeta; tu se treba pripraviti da sabrani uđemo u svetište. To je katekumenska Misa. Sad pođimo u drugu prostoriju — svetište. Tu je misna žrtva; ovdje se prikazuje sv. žrtva Isusa Krista. Katekumenska je misa priprava za žrtvu.

Pogledajmo predvorje pobliže. Ima dva dijela: prvi je molitveno bogoslužje a drugi služba čitanja. U prvom dijelu ide čovjek prema Bogu, u drugom se Bog priklanja čovjeku; u prvom čovjek u molitvi govori Bogu, u drugom Bog po čitanju i pouci govori čovjeku, u prvom čovjek daje svoju riječ, u drugom prima Božju riječ. Katekumenska Misa dijeli se, dakle, u bogoslužje molitve, i čitanja ili pouke. Želim li dakle predvorjem kako treba proći, moram učiniti dvoje: moliti i slušati. Zapamtimo ove dvije riječi: molim i slušam.

Razgledajmo još podrobnije prvi dio predvorja. Molitveno bogoslužje predstavlja neku vrst hodočašća u nebo, što pokazuje ono nekoliko stepenica: s vrata naše grešnosti uspinjemo se k Božjem prijestolju:

1. stepenica je kajanje (u početnim molitvama; Confiteor); 2. stepenica je čežnja i želja (Kyrie); 3. stepenica jest zahvala Bogu (Gloria); 4. stepenica jest prošnja (oratio). Tako smo se od naše bijede podigli do Božjeg prijestolja.

U »čitanjima« ide Bog Otac na po puta ususret svom djetetu uzima nas na ruke govoreći nam: 1. po Božjem glasniku (u poslanici ili čitanju), 2. po svom jedinorođenom Sinu (u evanđelju), 3. po crkvi na usta svećenika (u propovijedi). Mi smo molili i slušali, sad smo spremni da stupimo u svetište. Vratar je vjera (Credo), koja nam otvara vrata i mi smo već u blistavoj Božjoj kući.

Prođimo svetištem za žrtvu; ono je trostruko: srednji je dio srčika, najsvetije u misi: Kristova žrtva, puk zove taj dio pretvorba, a u crkvenom se jeziku zove kanon. Prije toga jest priprava žrtve ili ulaz zajednice u žrtvu; zovemo to prikazanjem; iza kanona je pričest. Tri dijela ima dakle žrtva: prikazanje, pretvorbu i pričest. U prikazanju pokazujemo svoje sudjelovanje u žrtvi darom. Pretvorbom dolazi nam u ruke Tijelo i Krv Gospodnja i mi smijemo da žrtvujemo janje Božje nebeskom Ocu. U pričesti primamo mi natrag naš dar, ali pobožanstvenjen. U prikazanju dajem svoj kruh, a u pričesti primam Božji kruh. Tri su dakle stvari koje moramo u žrtvi učiniti; kratko ih možemo označiti: dajem, žrtvujem, primam.

Sad je shema ili nacrt sv. misne žrtve jasna; podijeljena je na dva dijela: predvorje i svetište, kate-

kumensku misu i žrtvu. Sadrži pet velikih dijelova: molim, slušam, dajem, žrtvujem, primam. Ovo je od velike važnosti za razumijevanje ali i za sudjelovanje.

Ovih pet dijelova lijepo se slaže: Kristova se žrtva sastoji od dvostrukog davanja i primanja: u katekumenskoj misi dajem ja svoju riječ (u molitvi) i primam zato Božju riječ (u čitanju i propovijedi); u žrtvi dajem svoj kruh (prikazanje) i primam Božji kruh (pričest). Između ovog svetog davanja i primanja leži na oltaru žrtvovano, zaklano Božje Janje. Tako se u svakoj misi ispunja slika iz Jakobovog sna o nebeskim ljestvama (Gen. 28, 12): anđeli se uspinju i nose našu riječ i naš kruh gore i silaze donoseći nam Božju riječ i Božji kruh. Po svetoj se misi zaista obistinjuje riječ Spasiteljeva: »Vidjet ćete nebo otvoreno i anđele Božje gdje uzlaze i silaze nad Sina čovječega« (Iv. 1, 51).

Predmisa

O p ć i p r e g l e d: Poznata nam je već podjela svete Mise. Ovu podjelu moramo uvijek imati pred očima: dva glavna dijela: predvorje i svetište: to jest, predmisa i sama žrtva. U predmisi prevladava riječ, i to ljudska riječ u molitvi, a Božja riječ u pouci; a u drugom dijelu se prikazuje sama žrtva. Ovdje ćemo se više baviti sa predmisom.

Najprije molimo, a onda slušamo. Molimo u četiri stepena: najprije okajavamo svoje grijehe u pristupnoj molitvi; zatim ponizno i puni pouzdanja u Kyrie (Gospodine pomiluj) kucamo na vrata nebeskog Oca; potom slavimo u Gloria (Slava) Trojedinog Boga i napokon ga molimo za milost u crkvenoj molitvi (Oratio).

Razumijete li sada nutarnju vezu molitvenog dijela? Zamislite da idete nekom velikom gospodinu, da ga zamolite za namještenje ili kakovo drugo dobročinstvo. Šta vi tu onda radite? Na pragu očistite cipele i popravite ako što na vama nije u redu. Iza toga pokucate na njegova vrata i zamolite, da li je slobodno ući. Kad stanete pred njega, poklonite mu se, uljudno ga pozdravite te mu predate svoju molbu

po mogućnosti s kakovom preporukom nekog drugog, njemu poznatog, gospodina.

Vidite, upravo tako mi radimo u molitvenom dijelu predmise. I. Ponajprije se nalazimo na pragu (Svećenik stoji pred najdonjom stepenicom oltara). Tu se čistimo od prašine grijeha. Radi se samo o prašini, ne o blatu; to jest samo o lakim grijesima, jer se teški grijesi moraju ispovijedati prije negoli stupimo pred »velikog gospodina«, Vječnog Boga. To se zbiva u pristupnoj molitvi. II. Tada kucamo, i to tri puta, budući da nije samo jedan gospodin, nego su tu tri gospodina: Otac, Sin i Duh Sveti koji su dakako jedan Bog. To se zbiva u Kyrie eleison (Gospodine pomiluj). III. Sada ulazimo i evo nas pred Trima Osobama; najprije ih s poštovanjem pozdravimo, a to činimo u lijepoj himni: Gloria in Excelsis (Slava Bogu na visini). To je pozdrav Presvetom Trojstvu. IV. Tek sada se približujemo najvišemu od ova tri Gospodina, nebeskom Ocu, i upravimo mu svoju molbu; to je crkvenu molitvu (Oratio). A da bude naša molba uslišana predajemo mu i preporuku. A šta mislite od koga je ova preporuka? To mora biti gospodin koji nam je vrlo dobro poznat, ali koji također uživa veliki ugled kod nebeskog Oca. Vi ćete to pogoditi, jer je samo jedan, Isus Krist, naš brat, budući da je uzeo na sebe našu ljudsku narav, i Božji suvladar, jer sjedi o desnu Boga. Njegova će nam preporuka mnogo koristiti. Zato zaključujemo svaku crkvenu molitvu sa završnom formulom: »Po Gospodinu našemu, Isusu

Kristu, Sinu tvojemu...« Time kanimo reći: Našu molbu preporuča i potpomaže Spasitelj. I Gospodin je obećao: »Štogod tražite u ime moje, daće vam se...«

Sada tek razumijemo tok prve polovice predmise: k a j e m s e, k u c a m, p o z d r a v l j a m, m o l i m. Obraćamo se skoro uvijek na Presveto Trojstvo, u prvom redu na nebeskog Oca! Dosad smo mi sami govorili, Trojedni Bog nas je samo slušao. To je molitveni dio predmise.

Čim nebeski Otac ugleda preporuku svoga Sina, digne se s prijestolja, prima nas za ruku i povede nas u nutrinju palače. No prije nego nam usliša molbu on s nama razgovara, opominje nas i priča nam mnogošta lijepa i veličanstvena o svome Kraljevstvu. Ali jer smo se prije obraćali na sve tri božanske Osobe, zato svaka od njih upravlja na nas svoju riječ: Otac šalje svoga glasnika i govori nam u poslanici; Sin nam govori u Evanđelju; a Duh Sveti koji prebiva u Crkvi govori nam u svećenikovoj propovijedi. To je drugi dio predmise: poučni dio predmise: Slušam Oca u Poslanici, Sina u Evanđelju, a Duha Svetoga u propovijedi. I ove nam riječi dolaze do srca i zato mi na njih odgovaramo: Vjerujem od svega srca, vjerujem u Oca, vjerujem u Sina, vjerujem u Duha Svetoga. To je vjerovanje na kraju predmise.

Razumijete li sada predmisu? Ona nije ništa drugo nego prošnja ili audijencija kod Trojednog Boga. Kako je sveta predmisa! Zamislite da smijete jednom doći k vašem biskupu da ga za nešto molite ili da s vama

govori! Ali, što je biskup prema dragom Bogu! Svakako predmisa još nije najviše. U žrtvenoj misi poziva nas nebeski Otac u nutrinju svoje palače, tamo nas hrani kod svoga stola; i Krist, Sin Božji, nas poslužuje.

I. Molitveni dio predmise

1. P r i s t u p n a m o l i t v a: Sad ćemo pobliže promotriti pojedine dijelove predmise. Prvi dio je pristupna molitva: ona sadrži uvodni psalam i ispovijed. Psalam nas hoće uvesti u pravo molitveno raspoloženje. Prije no počnemo svirati u gusle ili lutnju trebamo ih naštimati. Isto tako prije nego udarom u žice molitvene harfe, trebam ih naštimati. To je smisao psalma 42 s njegovim verzikulom.

Promotrite verzikul: Pristupit ću k oltaru Božjemu... To je najvažnije u čitavom psalmu. Što to označuje? To označuje dobru nakanu i čvrstu odluku: hoću da svetu žrtvu dobro i dostojno prinesem! Ovaj verzikul naučite napamet pa ako nemate kod sebe misni tekst tada ga ponovite dva do tri puta, dok svećenik moli pristupnu molitvu i stvorite odluku, da ćete svetoj Misi pobožno prisutvovati, i to je dovoljno.

Poslije psalma 42 sa verzikulom »Pristupit ću k oltaru Božjem« moli svećenik, a iza njega poslužnik u ime svih vjernika, ispovijed koja počinje s latinskom riječju: Confiter. Kad sam prvi put čuo u svetoj Misi

Confiteor bio sam vrlo razočaran te sam rekao: pa to nije pravo pokajanje. U školi smo učili mnogo ljepše pokajanje; tamo je pokajanje iz ljubavi i pokajanje iz straha (savršeno i nesavršeno) bilo bolje formulirano. Ali ovdje kod Confiteor-a nije tako. Danas mislim drukčije. Kod Confiteor-a doduše motivi pokajanja nisu izričito istaknuti. Ali je zato nadasve dramatska molitva. Ona nam predstavlja sudačku scenu u dva čina. Taj prizor ću vam sada opisati.

Osjećam se prenešen u nebeski dvor pred sudačko prijestolje Božje. U sredini stoluje vječni Sudac, a oko njega su se okupili sveci; vidim najodličnije: bl. Djevicu Mariju, vojvodu nebeskih četa Mihovila, preteču Gospodinova Ivana Krstitelja, apostolske prvake Petra i Pavla. Evo me pred njima. Oni pokazuju prstom na mene optužujući me da sam se iznevjerio milosti sv. Krsta. Osjećam se tako malenim da bih htio u zemlju propasti. »Moj grijeh, moj grijeh, moj preveliki grijeh!« To je najviša i najdublja tačka čitave molitve, stjecište svih valova pokajanja. Sada slijedi nenadani preokret, drugi čin. Isti sveci, moji prijašnji tužioci, ne gledaju na mene više oštro, obratili su se prijestolju Božjem i oni su sada moji zagovornici i branitelji. Gledam ih kako se obraćaju Svemogućem Sucu da izmole za mene oproštenje. To je sveta igra — Confiteor.

2. L j u b l j e n j e o l t a r a: Poslije pristupne molitve s iskrenim priznavanjem krivice svećenik se,

olakšan oproštenjem i pun čežnje, uspinje stubama na oltar. Prvo što sada čini jest: on poljubi oltar. Kod svečane svete Mise meće tamjan u kadionicu i kadi oltar, a zatim ide na desnu stranu nazvanom strana Poslanice, i moli, učinivši znak križa, U l a z ili I n t r o i t u s.

Pitajmo se sada najprije, što znači ljubljenje oltara? Svećenik moli ljubeći oltar slijedeću molitvu: »Molimo te, Gospodine, da se dostojiš po zaslugama svetih Svojih (ovdje poljubi oltar) kojih se moći ovdje nalaze, oprostiti sve grijehe moje. Amen«. Ova nam molitva kaže da svećenik ovim poljubcem časti relikvije koje se nalaze u oltaru. Nijeste li još nikad čuli da biskup kod posvete crkve mora u oltar staviti relikvije svetih mučenika? Ovaj običaj seže u staro doba i sjeća nas na prve kršćane koji su na grobovima mučenika prikazivali sv. Misu.

Svaki oltar moramo smatrati svetim, jer je on grob mučenika. Ali ljubljenje oltara ima još i dublje značenje. Poljubac oltara je poljubac zaručnice Crkve zaručniku Kristu. Razumijete li to? Oltar nije samo bio čašćen u staro vrijeme kao grob mučenika. Stara ga Crkva časti kao sliku Kristovu, kao Krista samoga. Kod posvete oltar je bio pomazan uljem, krizmom; stoga je on simbol »Pomazanika« — Krista.

Sada je na oltaru obično svetohranište sa Presvetim. U prijašnja vremena nije bilo tako. Presveto se čuvalo u sakristiji, a kasnije u posebnim svetohraništima na zidu. Ipak su i tada vjernici oltar veoma

častili kao simbol Kristov. Sjetite se Velikog Petka; svećenici stupaju u crnom ruhu pred oltar, svetohranište je prazno i otvoreno, a ipak se bacaju na stepenice oltara i klanjaju se samome Kristu. Nažalost smo mi, današnji kršćani, izgubili pravi pojam čašćenja oltara. Oltar je najsvetije mjesto u čitavoj kući Božjoj, časnije nego gradnja sa slikama, to je nešto sasvim nebitno. Oltar je žrtvenik, kao Kalvarija; oltar je dakle simbol Krista.

---

3. U l a z: Poslije nego je svećenik uzašao na oltar i poljubio ga, ide na desnu stranu, koja se zove i strana poslanice, prekriži se i moli U l a z ili I n t r o i t u s. O toj molitvi kanim vam nešto kazati.

Vodim vas u duhu u staru rimsku crkvu; dakle otprilike prije 1400 god; papa služi sv. Misu u nekoj velikoj crkvi, recimo u crkvi sv. Petra. No pazite, kako je ova počela. Sakristija nije tada još kraj velikog oltara kao sada nego otraga kod glavnog ulaza crkve. Papa je došao u sakristiju obukao na se sveto ruho. Pjevači su se poredali u dva kora pred velikim oltarom. Tada je počeo ulaz papin sa svim biskupima, višim i nižim svećenstvom prema oltaru. Za vrijeme toga ulaza pjevači i puk naizmjenice pjevaju pjesmu koja se sastojala iz psalma, poput litanija isprepletena pripjevom. Ta se pjesma pjevala tako dugo dok povorka nije stigla k oltaru, i papa započeo Misu. Tada još nije bilo pristupne molitve, i ova je pjesma bila u l a z ili i n t r o i t u s.

Koji su psalam pjevali? Naravno onaj koji bi pristajao Misi. Ako je Misa bila žalosna, kao na primjer u korizmi, pjevali su ozbiljni psalam. Na Uskrs i Božić su sigurno pjevali radosnu pjesmu. Što je dakle bilo svrha ove pjesme? Ona je trebala da čitavu crkvu stavi u pravo raspoloženje što je uopće i zadaća pjesme. Nadalje je trebala ta pjesma da prati svečani ulaz svećenstva i time nas uvede u početak Mise.

Jeste li prebivali kada u kazalištu kod neke opere? Kako započinje komad? Daje se znak, glazba svira uvodni komad koji zovemo uvertira. Taj komad treba da nas prenese u raspoloženje slijedeće opere. I sad se diže zastor. U prijašnja vremena nije bilo nikakvog zastora. Igra bi počela tako da su glumci jedan za drugim dolazili na pozornicu pjevajući ulaznu pjesmu.

Misa je također igra i to najsvetija i najuzvišenija gluma. Ulazna pjesma ovoj igri je Ulaz ili Introitus. Danas naravno U l a z nije više ulazna pjesma. Tu je došla u toku Srednjeg Vijeka pristupna molitva koju su stavili pred Ulaz. Nakon toga je otpao i svečani ulaz klera, i sakristiju su premjestili kraj velikog oltara. I tako se ulazna pjesma sve više skraćivala, dok nije ostala samo kratka molitvica koju svećenik moli poslije pristupne molitve na strani Poslanice.

4. K y r i e: Pošto je svećenik na strani Poslanice izmolio Ulaz ide u sredinu oltara (kod svečane Mise ostaje na strani Poslanice) i moli naizmjence s ministrantom Kyrie, i to tri puta Kyrie eleison, tri puta Chirste eleison i opet tri puta Kyrie eleison.

Kyrie eleison i Christe eleison su grčke riječi, a znače na hrvatskom: Gospodine smiluj se, Kriste smiluj se! Ovaj saziv već dolazi u Svetom Pismu; Tako vapiju dva slijepca u evanđelju, Isusu: Gospodine, Sine Davidov, smiluj se!

Vi pitate, kako je zapravo Kyrie došao u svetu Misu? On je vrlo stari sastavni dio liturgije; u prvim stoljećima je u Rimu crkveni jezik bio grčki i od toga vremena se taj molitveni saziv tako udomaćio u puku da se je održao i onda kad je bio uveden latinski kao crkveni jezik. Ali tada se nije pjevao u početku mise nego za vrijeme procesije t. j. prije Mise ili za vrijeme Mise.

Sjećate li se da sam vam pričao o službi Božjoj u zbornim crkvama? Stari kršćani su iz jedne crkve (ecclesia collecta) u procesiji išli u zbornu crkvu gdje se prikazivala sv. Misa. Na putu su pjevali litanije svih svetih sa Kyrie. Kasnije je procesija otpala i zato su stavili Kyrie na početak Mise poslije Ulaza. U početku se Kyrie pjevalo u neodređenom broju.

Papa Grgur Veliki († 604) koji nam je također i misal darovao izmjenjivao je Kyrie s Christe eleison i odredio tri saziva. Od toga vremena je Kyrie prošnja Presvetom Trojstvu; prva tri Kyrie idu Ocu, trostruki Christe eleison Sinu, a trostruki Kyrie elei-

son Duhu Svetome. Molimo tri puta da označimo bitnost i srdačnost saziva.

Pitamo se što znači Kyrie u sastavu predmise? U pristupnoj molitvi očistili smo svoju dušu od malih grijeha. Tada smo ujedno stajali u predvorju Crkve i prali ruke na zdencu, kao nekad prvi kršćani. U Ulazu smo došli do vrata svetišta, a sada stojimo pred vratima nebeskog Oca i kucamo sa deveterostrukim »Gospodine, smiluj se«. Mi jadni prosjačići stojimo tu i kucamo i ponovo kucamo da nam se Gospodar kuće ili tri Gospodara, Otac i Sin i Duh Sveti, smiluju i da nam otvore vrata. Pomislimo samo kako veliku milost mi tu molimo: najveću milost na zemlji, Krista samoga u Presvetoj Euharistiji kao žrtvu i hranu; sada razumijemo srdačnost i moć Kyrie.

Kyrie je ujedno Advenat dana. Jer slavimo u svakoj misi Božić i Uskrs, Kyrie je čeznutljivi adventski zaziv Crkve. On je odraz molitve »rosite nebesa odozgo«. Mi taj Kyrie pjevamo za sebe, jer u duši ima mnogo toga neriješenoga, mnogo poganštine. Mi ga pjevamo za mnogu neotkupljenu subraću koja još sjede u smrtnim sjenama nevjere i poganstva da bi i njima došao Advenat Kyrie neka bude nama punina molitava, želja i osjećaja u njemu leži sva čežnja našeg zemaljskog, neotkupljenog i grješnog bića prema nebesima.

5. G l o r i a: Kyrie (Gospodine, smiluj se) je bio Advent, Gloria je Božić. Tisućljeća je čovječanstvo prije Krista vapilo za Spasiteljem: »Rosite nebesa odozgo«: ali nebo nije odgovaralo. Sada, otkad je Spasitelj došao na zemlju, sada slijedi iza Adventa odmah Božić, a to ne samo u crkvenoj godini nego i u Svetoj Misi, jer je svaka Misa mali Božić. Kao što je na Božić Sin Božji sišao na zemlju kao maleno dijete i kao što ga je Majka Božja povila u pelene i položila ga u jaslice, tako se zbiva nešto slično i kod svete Mise; Sin Božji dolazi u neznatnim prilikama kruha i vina k nama; korporal (tjelesnik) su pelene, a oltar jaslice; tada je bio vječni i neizmjerni Sin Božji kao dijete što plače, a sada je sakriven pod prilikama kruha i vina. Vidite, dakle, da Božić i sveta Misa stoje u vrlo lijepom odnosu i zato nam je razumljivo da u svetoj Misi iza Kyrie dolazi božićna pjesma: Gloria in excelsis.

Mi je poznamo, ona je uspavanka koju su andjeli pjevali kod rodjenja Isusova na Betlehemskim poljanama: »Slava Bogu na visini, i mir ljudima na zemlji koji su dobre volje«. Šta su htjeli anđeli time kazati? Oni su navijestili program Spasiteljev. On je došao na zemlju, postao čovjek i popeo se na Križ s dvostrukom nakanom: prvo, htio je Ocu povratiti čast koju mu je grijeh oduzeo; drugo, htio je da pomiri ljude s Bogom, da im donese mir. Dakle slava Božja i mir ljudi bijaše cilj njegovog čitavog Otkupljenja. To je cilj Crkve, to je i naš cilj, to je i cilj svete Mise. Mi prikazujemo sv. misnu žrtvu da dademo Bogu dužno poštovanje, a da sebi prikažemo

mir, to jest oproštenje grijeha, ukratko, da sebi osiguramo milost Otkupljenja. Ako se sada još pitamo što znači Gloria u sv. Misi, onda možemo reći: Gloria je svečana jutarnja molitva Crkve, ona je pozdrav i hvala presv. Trojstvu; u molbi za mir je dana prva oznaka sv. Žrtvi. Gloria je svečani odgovor na moleći Kyrie, ona je radosna pjesma otkupljenja djece Božje. U Kyrie smo uvjerili presv. Trojstvo da trebamo Spasitelja, u Gloria zahvalno govorimo: otkupljena smo djeca Božja, baštinici neba, koji želimo uvijek dublje proniknuti u kraljevstvo Božje.

6. Crkvena molitva: Pošto je svećenik pozdravio puk s pozdravom »Gospodin s vama« ide na stranu poslanice, za vas na desnu stranu, raširi, okrenut prema križu oltara, ruke i reče glasno: Pomolimo se: i tada moli glasno s raširenim rukama molitvu koja svršava sa zaključnom formulom i na koju puk ili poslužnik odgovara: Amen. To je crkvena molitva. Nju moramo pobliže promotriti.

Ponajprije, kako se zove ta molitva? Mi je rado nazivamo crkvenom molitvom ili »Collecta«. Ovo zadnje ime kazuje nam odakle dolazi ta molitva. Pripovijedao sam vam da su se kršćani u stara vremena rado sakupljali u jednoj crkvi, a odavde bi išli u procesiji u drugu crkvu gdje bi prikazivali sv. žrtvu (mi to činimo još danas u prosne dane). Prvu crkvu bi nazivali ecclesia collecta (crkva gdje su se skupljali). U toj crkvi bi prije izlaza procesije molili molitvu, koja se zvala molitva Collectae, tj. molitva

sakupljene zajednice. Ali kasnije kada je izostala procesija i sakupljanje u prvoj crkvi, prenijela se ova molitva u samu zbornu crkvu (gdje se je prikazivala sv. žrtva). Stavili su je na početak Mise. Ime pak Collecta je ostalo. Ali sada je rado nazivamo i crkvenom molitvom, jer je baš ona glavna molitva dana.

Dragi vjernici, vi imate još svoje pučke molitvenike koje nosite k svetoj Misi. U tim molitvenicima molitve dugačke, opširne i k tomu još vrlo čuvstvene. Kad promotrite crkvenu molitvu primjetit ćete kratkoću i pomanjkanje čuvstava. No to je samo u početku. Ako ove molitve pobliže promatrate naći ćete da one duboko i mnogo govore. U njima je u malo riječi, uključeno mnogo i duboko. Trebamo imati veliko počitanje prema crkvenim molitvama, jer su veoma stare, i Crkva ih jako cijeni. One su ujedno zlatna kadionica na koju Crkva dnevno stavlja tamjan svojih prošnja.

No promotrimo sada još početak i svršetak te molitve. Ona počinje uvijek s pozivom: Pomolimo se. Ovaj poziv ide puku i iz toga vidimo, da je to molitva čitave zajednice. Svećenik je ne moli za sebe nego u ime čitave zajednice. Kolektu moli svećenik raširenih ruku. To je prastaro držanje kod molitve. Tako su stari kršćani uvijek molili. Raširene ruke označuju nam da srce svoje uvijek spremno otvaramo milosti. Ovo držanje označuje i Križ Kristov. Sada svršetak. Crkvena molitva svršava uvijek s istom malo kad promijenjenom, formulom. Običajni

svršetak glasi: »Po Gospodinu našem, Isusu Kristu, Sinu Tvojemu koji s tobom živi i kraljuje u jedinstvu Duha Svetoga, Bog po sve vijeke vjekova«. Po ovom svršetku postaje crkvena molitva, molitva u ime Isusovo.

O toj molitvi, kako znadete, sam je Gospodin rekao da je uvijek uslišena. Većina crkvenih molitava upravljena je nebeskom Ocu pa Sinu. Tako su stari kršćani najradije molili: Ocu po posredovanju Sina. Ima također crkvenih molitava koje su upravljene drugoj božanskoj Osobi, ali ove su rijedje. Duhu Svetome nije nijedna crkvena molitva upravljena. Pripazite takodjer što se tu govori o Spasitelju da je on Kralj: »...koji s Tobom živi i kraljuje...« U zaključnoj formuli dakle spominju se sve tri Božanske Osobe, ona je dakle molitva i priznanje presvetog Trojstva. Ni preko ove zaključne formule ne smijemo nemarno prijeći, jer ona nam sadržaje mnogo misli.

Poslužnik ili zapravo puk odgovara na crkvenu molitvu: Amen. To je židovska riječ, a znači: tako neka bude t. j.: neka bude molitva uslišena. Po ovoj riječi daje zajednica molitvi svoju privolu: što si ti sada govorio Bogu kao posrednik i namjesnik to i mi molimo.

II. Poučni dio predmise

Ono što smo dosad govorili možemo sažeti u jednu riječ: j a m o l i m. Molili smo; a to je bila čitava molitvena ljestvica s više stepena. Iz svoga siromaštva i grješnosti smo se uspeli do Božjeg prijestolja. Prva stepenica je bilo pokajanje (u Confiteor-u), druga u čežnji (u Kyrie) a treća je bio pozdrav, slava Božja (u Gloria); četvrta stepenica je bila u molitvi (u Collecta). Prvi dio predmise, dakle, razumijemo.

Sada dolazi drugi: j a s l u š a m. Ovaj drugi dio zove se takodjer i poučni dio. On je odgovor na prvi. U prvom dijelu smo mi govorili, a trojedini Bog nas je slušao. Sada Bog govori nama, a mi njegovu riječ poslušamo.

A kako nam zapravo Bog govori? On nam govori po riječi Božjoj koja nam se čita i propovijeda. Govori nam u poslanici, u evanđelju i propovijedi, koja zapravo pripada Misi, i to poslije evanđelja. Napunimo se tom istinom: u poslanici, evanđelju i propovijedi govori nam u pravom i istinskom smislu, dragi Bog. To nije ništa drugo nego kao da se Bog među nama pojavi. Nije drugo nego da Bog na brdu Sinaju židovskom narodu govori: nije drugo nego kao što je Isus Krist jednom na gori ili u lađi govorio mnoštvu Bog nam govori.

Kad neki veliki čovjek drži govor tad se mi žurimo da ga čujemo a njegov nam se govor čini kao

neka objava. No šta je najveći i najglasovitiji čovjek prema Bogu! O, kako bismo morali pažljivo slušati ono što nam Bog želi govoriti!

Epistola znači na hrvatskom pismo ili poslanica. To je obično odlomak iz pisma svetog Pavla ili kojeg drugog apostola. To pismo je zapravo upravljeno na kršćanske općine ovih apostola (na pr. Rimljanima); ali sada je to Pismo Božje upravljeno na tebe, dragi kršćanine. Bog ti hoće u ovom pismu nešto osobito reći i opomenuti te. Uzmi dakle poslanicu kao Pismo Božje.

Evanđelje je odlomak iz Evanđelja t. j. životopisa Isusa Krista. Evanđelja spadaju u Sveta Pisma, dakle, nadahnuta su od Duha Svetoga. Ali u svetoj Misi evanđelje ima mnogo veće značenje. U njemu nam govori sam Krist. Spasitelj je u evanđelju prisutan i uči nas kao nekad na zemlji tj. za svoga života. Stoga moramo imati veliko poštovanje prema svetom evanđelju.

U propovijedi nam također Bog govori. On nije riječ ovog ili onog čovjeka, nego svećenik govori iz usta Božjih. Propovijed je dakle u pravom smislu riječ Božja.

Kršćani, sada ćete razumjeti zašto trebate prisustvovati svetoj Misi s misnim tekstom ili s misalom u ruci. Koliko kršćana sjedi tu u svetoj Misi i ne čuju riječi Božje u poslanici i u evanđelju? Nije li to žalosno? A ipak bi morale ove tri riječi Božje (poslanica, evanđelje, propovijed) da odjekuju u čita-

vom tjednu. Pojedine riječi morale bi nam uvijek u uhu zvučiti kao draga pjesma. Slušajmo rado i pobožno riječ Božju!

1. P o s l a n i c a: Pogledajmo poslanicu i evanđelje iz bliza. Najprije poslanicu. Ako prolistamo misal naći ćemo da je svake nedjelje prvo čitanje uzeto iz pisma nekog apostola i u najviše slučajeva iz pisma sv. Pavla. Ipak u obične dane kao na pr. u korizmi naći ćemo u Misama svetaca i čitanja iz Staroga Zavjeta.

U svečanim ili levitskim misama pjeva ili čita poslanicu subđakon (najniži od triju svećenika na oltaru) na najdonjoj stepenici oltara, na strani poslanice, okrenut prema oltaru; u stara se je vremena poslanica čitala na maloj propovijedaonici (nazvanoj ambon) a onaj koji ju je čitao bio je okrenut prema puku. Tako se može i danas obavljati kao što sam to vidio u nekoj samostanskoj crkvi na Rajni. To je vrlo lijepo, jer je poslanica upravljena puku. Poslanica se naviješta riječima: Č i t a n j e P o s l a n i c e s v. P a v l a a p o s t o l a R i m l j a n i m a.

Knjige mudrosti Staroga Zavjeta se ovako navještaju: Č i t a n j e k n j i g e M u d r o s t i. Poslanicu sluša narod sjedeći. Na kraju poslanice se odgovara: Bogu hvala. U svečanoj misi ide subđakon k svećeniku, klekne pred njim a svećenik blagoslovi knjigu, metne na nju ruku, koju subđakon poljubi.

No još jedna vrlo važna misao. Pitajmo se: ko nam to u poslanici govori? Je li to apostol? Jeli

možda subđakon? Ili ko drugi? Niti je apostol, niti subđakon. U sve nedjelje govori nam sveta majka Crkva; ona naravno uzima riječi svetoga Pavla, a ipak nije sv. Pavao, nego majka Crkva koja nas opominje. Na blagdane svetaca i u zbornim misama, kao na pr. u korizmi, obično je svetac koji se slavi ili onaj kod koga je zbor, onaj koji nam govori u poslanici. Uzmimo na pr. sv. misu na Bezgrešno začeće; ko nam govori u poslanici: »Gospodin me je posjedovao u početku puteva svojih... Sada djeco poslušajte me..«? Ovdje nam govori Bezgrešno začeće. To je vrlo važna misao; predstavite si da kod poslanice pred nama stoji sveta majka Crkva ili majka Božja ili dotični svetac i govore nam one riječi koje nam subđakon čita. Ove riječi nisu tada više riječi sv. Pavla Rimljanima ili Korinćanima nego se te riječi tiču nas koji ovdje prisustvujemo sv. Misi. Bog nam govori po svetoj Crkvi ili po svecu a mi treba da slušamo.

2. E v a n đ e l j e: Bog nam govori, kako smo čuli u poslanici. On nam također govori u evanđelju. Naviještanje sv. evanđelja je vrhunac čitave predmise. U svečanoj svetoj Misi đakon naviješta evanđelje. Pazimo točno kolike su ceremonije kod sv. evanđelja. Kod svečane svete Mise to dolazi do jačeg izražaja nego kod tihe. Ove ceremonije ćemo tek onda pravo razumjeti kad promislimo da evanđelje nije samo pouka ili riječ Božja nego da je također slika Kristova; Krist nam sam govori u evanđelju Njemu samom se tu klanjamo. Sad će nam tek biti jasno veliko

značenje evanđelja. Krist nastavlja svoj život u sv. Misi; u Prikazanju kao Veliki svećenik i Žrtva, koji se za nas na Križu žrtvuje; u predmisi kao učitelj koji nam, kao nekad u Palestini, naviješta riječi života. Zapamtimo dakle da u evanđelju Krist k nama dolazi i govori nam.

Promatrajmo sada ceremonije: đakon postavlja najprije knjigu na oltar koji je simbol Kristov. Ako je evanđelje riječ Kristova mora doći od oltara. Sam evanđelistar kojeg bi trebalo štovati kao Krista mora biti lijepo uvezan. Osobito su u stara vremena evanđelistar skupocjeno ukrašavali i lijepo uvezivali i čuvali ga u posebnom ormaru. Zatim donesu svijeće i tamjan. Svećenik meće tamjan u kadionicu. Đakon klečeći u dubokom naklonu, posvećuje svoj jezik i moli za čistoću svojih usana. Njegova riječ postaje riječ Kristova, njegov jezik postaje jezik Gospodnji i zato mora biti čist i svet. Molitva koju đakon tiho moli (također i svećenik kad sam služi sv. Misu u sredini oltara u dubokom naklonu) glasi: »Očisti moje srce i moje usne, svemogući Bože, koji si usne Izaije proroka očistio ognjenim kamenom, da očišćen Tvojom milosrdnom dobrotom dostojno navijestim Tvoje sveto evanđelje«.

Jer se ovdje govori o proroku Izaiji napomenut ću lijepo mjesto iz knjige proroka Izaije. Radi se o njegovom pozivu u proročku službu: »Godine, kada umrije car Ozija, vidjeh Gospodina gdje sjedi na prijestolju, visoku i nadignutu, a skut mu ispunjavaše

hram. Serafini stajahu više njega i svaki od njih imaše šest krila ... I vikahu jedan drugome govoreći: svet, svet, svet je Gospodin nad vojskama, puna je sva zemlja slave njegove. I zadrmaše se pragovi na vratima od glasa kojim vikahu i dom se napuni dima. I rekoh: Jao meni, ne smijem više govoriti, jer sam čovjek nečistih usana ... Jer kralja Gospodina vidjeh svojim očima. I jedan od serafina doleti k meni držeći u ruci užaren ugljen koji uze s oltara kliještima. I dotače se usta mojih i reče: Gle, evo se dotaće usta tvojih i bezakonje tvoje uze se, i grijeh tvoj očisti se.« (Iz. 6, 1—6).

Sada tek razumijemo molitvu o posveti jezika. Đakon bi uistinu morao da zavapi: »Jao meni, ne smijem govoriti, jer sam čovjek nečistih usana ..., a ipak gledam kralja Gospodina i posuđujem mu svoj jezik.«

Ova posveta jezika tiče se samo đakona. Ali je može i lajik upotrebljavati da se očuva od ispraznog govora preko dana.

Sad uzimlje đakon evanđelistar sa oltara, klekne pred svećenika i moli za blagoslov: »Udostoj se, Gospodine, blagosloviti me!« Svećenik odgovara dajući mu blagoslov: »Gospodin neka bude u tvom srcu i na tvojim usnama da dostojno i prikladno navijestiš njegovo evanđelje. Amen.« Svećenik ga blagoslovi, a on mu poljubi ruku. Đakon je spreman. Procesija polazi s evanđeljem. Naprijed je kadionica iz koje se diže miris tamjana, zatim dva svijećonoše s upaljenim svi-

ećama (u stara vremena, a još uvijek u dominikanskom obredu, također i križ), a iza njih subđakon i đakon s evanđelistarom kojega nosi uzdignutog u visini očiju. Polagano i svečano ide procesija dok kor pjeva svečani: Alleluja.

Što znači ova povorka? Sam Krist nam se pojavljuje u evanđelju i govori nam. A sada počinje samo navješćenje. Tu vidimo vrlo lijepu sliku: subđakon drži knjigu, između svijeća, koju obavijaju oblaci tamjana. To je počast koja se daje samom Bogu ili Kristu. Đakon pozdravlja pak poznatim pozdravom: »Gospodin s vama«, a puk odgovara: »I s duhom tvojim«. Ovaj pozdrav ima ovdje posebno značenje; Gospodin je sad u evanđelju među nama a iz usta đakonovih govori nam Duh Sveti. Đakon pjeva dalje: »Slijedi sveto evanđelje po Ivanu«. Kod toga đakon napravi znak križa na knjizi i na sebi. To znači: Krist razapeti govori i mi primamo Njegovu nauku k srcu. Puk odgovori: »Slava tebi, Gospodine.« Mi ovdje govorimo o Kristu kao prisutnome. Đakon okadi knjigu. To je izražaj poklonstva Kristu. Svi prisutni iz poštovanja stoje okrenuti prema navjestitelju evanđelja; također i svećenik koji služi misu, dapače i biskup skida mitru. Vidimo dakle da nam svi ovi čini pokazuju: Krist je u našoj sredini. Na koncu evanđelja odgovara puk: »Slava tebi, Kriste«. I ovdje je izražena prisutnost Gospodina. Procesija se vraća oltaru. Svećenik prima knjigu na poljubac; to je izražaj poštovanja i predanja Kristu uime čitave zajednice (svih

prisutnih) i pritom svećenik izgovara: »Riječi svetog evanđelja neka izbrišu u nama naše pogreške.« Sad okade svećenika tamjanom, jer je on ovdje opet zamjenik Kristov. S time je evanđelje svršeno.

Poslije evanđelja se nedjeljom i nekim blagdanima moli ili pjeva »Credo«. To je svršetak čitave predmise: sve što smo čuli hoćemo drage volje vjerovati. Vjera je čuvarica na vratima svetišta mise vjernih. Vjera nam otvara vrata u divnu i sjajnu kuću Božju.

Prikazanje

Usporedili smo prvi dio Mise sa predvorjem ili ulazom u svetište. Čini se da uporedba odgovara. Čemu služi predvorje? Čovjek ne ulazi rado odmah sa ulice u kuću gdje stanuje. Želimo neki posredni prostor, gdje se zadrži ulična buka, a mi gdje se saberemo prije ulaza u kuću ili u svetište. Ovaj prelaz nazivamo u sv. žrtvi predmisom. Dolazimo iz svijeta s brigama, grijesima i s rastresenostima. — »Prije molitve pripravi svoju dušu i ne budi kao onaj koji Boga kuša« (Crkv. 18, 23).

A Misa je najuzvišenija molitva. Ko će se usuditi da započne sv. žrtvu nečistom dušom te kojekakvim mislima i željama? Zato stupimo u predvorje, da stresemo prašinu s nogu i ostavimo sve ono što ne spada na Misu. S druge strane predmisa predočuje vezu između svijeta i svetišta. Ne smije biti provalije između svagdašnjice i službe Božje. Predmisa zato veže jedno s drugim. U predmisi nosimo naše brige, molbe i poteškoće života u kuću Božju. Svi ovi pokreti srca bit će ovdje očišćeni, osvijetljeni i preobraženi tako da postaju dostojna žrtva.

U staroj su crkvi na kraju predmise pokornici i krštenici bili otpušteni; od sakupljenih vjernika ostaje sada izabrana crkva, općinstvo svetih. Ono je povezano jedinstvom mističkog tijela Kristova izdignuta iz svakidašnjih briga — i sada može početi žrtva.

Prava žrtva se odigrava u pretvorbi. Ali se ona združuje sa zajednicom u prikazivanju: prije po pripravi žrtve a poslije po blagovanju žrtve. Promotrimo sada p r i k a z i v a n j e.

I. P o v i j e s t. Najbolje ćemo prikazanje razumjeti iz povijesti.

Da li je bilo prikazanje na prvoj Misi kod posljednje večere? Ne. Moglo bi se nazvati prikazanje spremanje za Pashu po apostolima Petru i Ivanu; njih je Gospodin poslao da spreme stol za prvu žrtvu. Oni su prvi đakoni.

Ali već u agapama nalazimo klicu prikazanja. Vjernici su sa sobom donesli jela koja su međusobno darivali, a jedan će se dio također (kruha i vina) upotrijebiti za žrtvu.

Iz toga su se, u trećoj periodi, razvili u starokršćansko doba prikazni ophodi vjernika. Nosili su u dugoj procesiji žrtvene darove na stol postavljen kod oltara. Žrtveni darovi sastojali su se u prvom redu od kruha i vina (posljednje u malim vrčićima). Međutim je bilo i drugih darova (kao vune, ulja, plodova, voska srebra, zlata) sve što je tko htio i što mu je bilo milo i drago. Darove su preuzimali đakoni i redali na stol.

A što je s darovima? Ono što je za žrtvu potrebno, kruh i vino, odnio je đakon na oltar. Ostalo se spremilo za prehranu klera i siromaha. Ako je žrtveni ophod dugo trajao, pa je bio povod rastresenosti, pjevali su ophodne pjesme, koje su puk i kler držale u pobožnom raspoloženju i poticale ih na produbljenje prikazanja. Svećenik ili biskup uzme međutim izabrane darove i na kraju izmoli molitvu, koja se zove Secreta (tajna). Tako je izgledalo prikazanje u ono doba, gdje svećenik i puk u aktivnom sudjelovanju zajedno prikazuju žrtvu. Mi dakle vidimo, da je srž i smisao prikazanja bio žrtveni ophod vjernika.

2. Z n a č e n j e ž r t v e n o g o p h o d a. Što znači žrtveni ophod vjernika?

a) Darovi prije svega označuju osobu. Kad nekome nešto darujem, želim mu time iskazati svoju ljubav; hoću mu darovati upravo svoje srce, samoga sebe. U daru čovjek daje samoga sebe. Tako je žrtveni dar simbol vlastite osobe: mi se želimo kod žrtve potpuno predati Bogu.

b) Promotrimo simboliku žrtvenih darova: K r u h i v i n o. Kruh je slika rada, ljudskoga znoja: Vino je slika trpljenja (grožđe se tiješti u tijesku). Mi dakle donosimo na oltar u kruhu rad, u vinu tegobe života ili čitavog tjedna. Rad i trpljenje su glavni sadržaj našeg života. U kruhu i vinu donosimo mi čitav svoj život, samoga sebe.

c) Pripazimo također i na zajedničku misao, koja dolazi do izražaja u žrtvenom ophodu. Svaki daje

nešto svojega; ono što njemu samome pripada; što je on lično izabrao. To donosi na oltar, gdje postaje žrtveni dar čitave zajednice. To daje Kristu, mističnom Kristu, bilo Njegovoj duši (Euharistiji), bilo Njegovoj glavi (svećeniku), bilo Njegovim nogama (siromasima). Žrtveni je ophod velika zajednička akcija; u njemu je sadržano duboko značenje: misnoj žrtvi dolaze pojedini ljudi, sa svojom individualnošću, pa se ujedinjuju u zajednicu mističkog Tijela Kristovog.

d) U žrtvenom ophodu uključeno je još jedno lijepo značenje. Kršćanin je donio na oltar kruh i vino i mogao je kod Pričesti natrag uzeti kruh i vino. Ali ono je sada pobožanstvenjeno i pretvoreno u Tijelo i Krv Kristovu. Razumijemo li ovu simboliku? Kruh i vino pripadaju Njegovoj osobi; prirodni čovjek dolazi k žrtvi pa se pobožanstveni u Kristu i vraća se natrag obnovljen u Kristu. Ovdje se obistinjuje riječ sv. Pavla: »Ne živim ja, već živi Krist u meni«. Žrtva, žrtveni pohod i Pričest pokazuje jasno da mi postajemo po presv. Euharistiji »dionici Božanstva Kristova«.

e) Sada dobro razumijemo značenje prikazanja: To je ljudski čin čitave Mise, a značenje: P r e d a v a n j e; veliku riječ: predavanje! Što znači predavanje možemo vidjeti iz povijesti Abrahama. Dugo je morao čekati dok su se ispunila Božja obećanja da će dobiti sina. Kad je Izak narastao već kao mladić, reče Bog Abrahamu: »Uzmi svoga jedinca sina, kojega ljubiš i prikaži mi ga kao žrtvu paljenicu...«

Abraham odmah ustane u noći i povede svojega sina na goru, koju mu je Bog pokazao. Na putu upita dijete i ne sluteći što će biti: »Oče moj, gle, tu su drva i vatra; gdje je žrtva za klanje«? Abraham odgovori žalosnim srcem: »Sine moj, Bog će se već pobrinuti za žrtvu.« I Abraham je dovršio junačku žrtvu, sveže svoje vlastito dijete postavi ga na oltar i ispruži desnicu da ga zakolje. To je Bogu dosta. — To se zove predanje, darovati Bogu sebe. Bog je tražio od Abrahama najveću žrtvu života i on je dade predanim srcem.

Kako snažnog poticaja za život možemo crpsti u prikazanju! Da, srž svih religija je u darivanju samoga sebe. Bog ne će tvoje osjećaje, tvoju riječ, ni tvoje darove. Bog hoće tebe samoga. Marija Djevica, izrekla je u najsvečanijem času onaj »fiat« (neka bude) »Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi Tvojoj.« To je bilo predavanje. Krist se je prije svoje muke na Maslinskoj gori borio za isti »fiat« (neka bude) »Oče, ne kako ja hoću, nego kako Ti hoćeš!« I taj »fiat« je On usidrio u najuzvišenijoj kršćanskoj molitvi: »Budi volja Tvoja, kako na nebu tako i na zemlji«. Tako mi učimo u prikazanju da prinosimo Bogu najljepše, najteže ali Bogu najmilije, a to je žrtva nas samih:

Bože, budi volja Tvoja, kamo god idem i stojim,

Bože, budi volja Tvoja, i tada kad je ja ne razumijem,

Bože, budi volja Tvoja, makar me još tako boljelo!

f) Još uvijek nismo prodrli u unutarnju jezgru prikazanja; još je nismo do sada doveli u vezu s Kristovom žrtvom. Tu moramo nešto istaknuti: Misa je obnova otkupljenja, osobito u smrti i uskrsnuću Kristovom. Kako će nas otkupiti? Krist je za nas umro i dao za ljude Ocu zadovoljštinu. To je objektivno otkupljenje ili mogućnost da budemo otkupljeni. Kako ćemo mi biti zaista otkupljeni? Tako da mi na sebe primijenimo zasluge otkupljenja Kristovoga, ili, kako kaže sv. Pavao, da s Kristom umremo i s Njim uskrsnemo. Pravom otkupljenju pripadaju dvije stvari: 1. Krist je morao za nas umrijeti. 2. Mi moramo s Njim umrijeti i uskrsnuti. Oboje se događa ponovno u Misi: Krist obnavlja svoju smrt. To se događa u pretvorbi. No to ne bi bilo dovoljno: mi moramo ući u Njegovu žrtvu, s Njim umrijeti i uskrsnuti. To se događa u prikazanju i pričesti. Ovo ujedinjenje u žrtvi Gospodnjoj bilo je tako lijepo izraženo u žrtvenom ophodu! Kršćani nose svoje darove na oltar; ali darovi označuju njih same. Tako stavljaju same sebe na žrtvenik, da umru s Kristom; da se popnu na križ, da budu zajedno s Kristom razapeti. To je zapravo najdublje značenje prikazanja: Ujedinjenje u žrtvi Kristovoj. Krist i mi smo žrtva.

3. Sada bismo mogli da rastumačimo i molitve i ceremonije prikazanja, ali se mora naglasiti, da se molitve prikazanja odnose većinom na samoga svećenika dakle za lajika nemaju tolike važnosti; važnije je smisao prikazanja općenito.

Kako je rečeno u početku svećenik je izrekao kod prikazanja molitvu, koju sada nazivamo Secreta (tajna).

U srednjem vijeku nestalo je žrtvenog ophoda. Na mjesto toga došao je čitav niz molitava, koje ne sjećaju više samo na žrtveni ophod vjernika nego na sv. Euharistiju. U ovim molitvama prikazuje se kruh i vino u smislu, da se može pretvoriti u Tijelo i Krv Isusovu. Samo ćemo tako razumjeti izraze, kao na pr. n e o k a l j a n a ž r t v a, k a l e ž s p a s e n j a.

Svećenik skine veo s kaleža, uzme patenu, pozlaćeni tanjurić za prinos, s kruhom u obje ruke, i moli Boga riječima: »Primi, sveti Oče, svemogući vječni Bože, ovaj neokaljani prinos, koji ja, nevrijedni sluga Tvoj, prinosim Tebi, živomu i pravomu Bogu svojemu za nebrojene grijehe, uvrede i nemarnosti svoje, i za sve prisutne, a i za sve vjerne kršćane, žive i mrtve: da meni i njima bude za spasenje u život vječni. Amen.«

Ova molitva je neobično bogata sadržajem. Ona nam izrazuje sve što je vrijedno da se zna o misnoj žrtvi. Tko žrtvuje? Svećenik: »Darove, koje ja Tvoj nevrijedni sluga, prinosim«. Kome će prikazati? Bogu: »svetom Ocu, svemogućem vječnom Bogu«, »svojemu živomu i pravomu Bogu«. Što će prikazati? »Ovaj neokaljani dar«. To je prije svega prikazani kruh; ali izraz kaže, da molitva ne ostaje kod kruha, jer se ovaj u običnom smislu ne može nazvati neoka-

ljani. Već se dakle aludira na određivanje kruha, t. j. na Euharistiju, uistinu neokaljanu. Svećenik stoga već naprijed govori o nekrvnoj žrtvi.

Za koga prikazuje? Žrtva neka bude zadovoljština »za nebrojene grijehe, uvrede i nemarnosti« svećenika. Ali ne samo za svećenika već također »za sve one koji okolo stoje«. Taj krug se proširuje dalje: Svi kršćani, »živi i mrtvi«, neka imaju korist od žrtve. »Da meni i njima bude za spasenje, za život vječni«. Svrha misne žrtve je ista kao i žrtve na križu i otkupljenja uopće: S p a s e n j e l j u d i. Tako je dakle ta molitva vrlo poučna. Mogli bismo na ovoj molitvi izgrađivati čitavu nauku o sv. Misi.

Svećenik zatim ulijeva vino i kapljicu vode u kalež. Kod toga blagoslivlje vodu. Što znači ovo miješanje vode i vina? To ima u prvom redu povijesni razlog. Krist je tako činio; u Njegovo vrijeme vino se pilo samo pomiješano vodom. To je Crkva sačuvala. Ali je ovom činu nadošlo naskoro i slikovito značenje. Vino označuje Krista, a voda smo mi ljudi. Zato vodu blagoslivljamo. Kapljica vode je nestala u čistom vinu; tako neka nestane i naša ljudska narav, neka se pobožanstveni u čistoj božanskoj naravi Kristovoj. Miješanje simbolizira dakle to, da čin Pričesti, dapače čitavo djelo otkupljenja ide za pobožanstvenjenjem i preobraženjem ljudske naravi.

Poslije miješanja vode i vina podigne svećenik kalež i prinese ga Bogu, prikazujući sebe i sve sa-

kupljene u ovoj lijepoj molitvi: »Primi, Gospodine, nas, duhom ponizne i srcem skrušene, i takova neka bude žrtva naša danas pred licem Tvojim, da Ti bude mila, Gospodine Bože«. Zazove zatim Duha Svetoga na žrtvene darove s molitvom, da ih blagoslovi, t. j. da ih pretvori. Ova molitva izrazuje nam uvjerenje Crkve, da Duh Sveti kao što je začetnik ljudskoga Tijela Kristovog (i utjelovio se po Duhu Svetom iz Marije Djevice), tako je i začetnik Euharistijskog Tijela Kristovog.

Svećenik zatim ide na stranu epistole i opere ruke. Taj je običaj već prastar, a porijeklo mu je bilo sasvim praktično: svećenik je uzimanjem i izborom žrtvenih darova zamazao ruke, pa ih treba oprati. Ali naskoro u pranju ruku gledamo simbolično značenje čistoće. Zato i moli svećenik psalam: »U nevinosti perem ruke svoje . . .«

Poslije pranja polazi svećenik opet na sredinu oltara i moli još jednu prikaznu molitvu presv. Trojstvu, da žrtva bude prikazana na spomen otkupljenja Kristovog, na čast svetaca i za spas ljudi. Svećenik se okrene puku riječima: O r a t e f r a t r e s, t. j. »Molite, braćo, da moja i vaša žrtva bude ugodna kod Boga, Oca Svemogućega«. (Ne zaboravimo riječi: m o j a i v a š a žrtva). Napokon moli t. zv. Secretu, najstariju i nekada jedinu žrtvenu molitvu. Sekreta se zove tiha molitva, jer ju je svećenik tiho obavljao za vrijeme dok je još nekada puk bio zabavljen žr-

tvenim ophodom. Završnom formulom i Amen puka svršava prvi dio žrtvenog bogoslužja.

Z a k l j u č a k. Opet smo došli malo bliže svetinji nad svetinjama. Ujedinili smo se sa žrtvom Gospodina; same sebe smo prikazali. Žrtveni darovi leže na oltaru, spremni za žrtvu: to je Krist i mi sami.

Pretvorba

Sada stupamo u svetinju nad svetinjama hrama sv. Mise. To je srce sv. Mise. To je najsvetiji čas u kojem se žrtva Novog Zavjeta izvršuje, a u kojem leži na oltaru prikazano Tijelo i Krv Novoga Zavjeta. Ovdje se ostvaruje i označuje ono što se zbivalo prvog Velikog Petka na Golgoti. Štoviše, ovdje se čitavo djelo Otkupljenja izvršuje. Sada navieštamo, kako kaže sv. Pavao, smrt Gospodnju, ne samo u uspomeni nego i u zbilji. Nebeski kralj silazi sa svog prijestolja k nama. To je prolaz Gospodnji, prava Pasha. To je onaj dio sv. Mise koji narod rado naziva Pretvorbom, a u liturgijskom jeziku se zove Kanon.

Kanon je grčka riječ i prvotno znači štap za mjeru, a kasnije je preneseno te označuje p r a v i l o. U našem smislu označuje ta riječ nepromjenjive molitve, a zove se tako, jer su te molitve kroz mnoga stoljeća kod svake Mise ostale nepromijenjene. Ta molitva spada u najčasnije i najstarije molitve Crkve. Ona je sigurno već 1500 godina stara. Obavljala se već u katakombama.

Iz ovih molitava diše jaki duh vjere mučeničke Crkve. Mi ih moramo ponavljati sa svetim počita-

njem, jer su one bezbroj puta dozvale Gospodina na zemlju. Kanon je u prvom redu određen za svećenika koji žrtvuje. On je zapravo prikazana molitva i zato se moli tiho. Ipak ih i laik može moliti, a svakako ih mora poznavati.

Pokušat ću da pružim sadržaj ovih molitava. Želim probuditi jaki dojam i utisak koji u njima nalazimo. I to ne jednostavnim nabrajanjem i poređivanjem molitava, nego iznošenjem žive slike, koja će pred vama odskočiti kao neka velika drama. Pod tu sliku stavljam kao naslov riječ Gospodnju: »...kad budem podignut od zemlje, sve ću k sebi privući«. (Ivr. 12, 32).

Ta velika riječ prikazuje nam se u Kanonu slikovito i dramatski. Sve stvoreno, sve što treba spasenje okuplja se oko Križa. Kao što je nekada razbojnik s desne strane molio Isusa: »Memento — Spomeni se, Gospodine, kad dođeš u kraljevstvo svoje«, tako se sada u Kanonu sve stvoreno obraća križu i vapi propetome Spasitelju: »Memento — Spomeni se!« Bacimo pogled na ovu sliku, pođimo sa sredine:

I. Središnja točka Kanona je Konsekracija ili Pretvorba; Krist obnavlja svoju smrt na križu; u sredini ove slike visi Krist na Križu ili bolje rečeno kraljuje na prijestolju Križa.

II. Oko Raspetoga stoje u šest grupa poredana sva stvorenja potrebna i sposobna da prime plodove

Otkupljenja. Spomenut ćemo ovdje ovih šest grupa, ovih šest »Memento« koji su:

1. Crkva na zemlji (Vojujuća Crkva); za nju se u prvom redu prolijeva sv. Krv.

2. Spomen živih: iz ovoga uzimamo samo nekoje koji su nam vrlo blizu, a to su mili i dragi i svi prisutni; njih postavljamo sasvim blizu Križa.

3. Sveci (Slavna Crkva); zašto stoje ovi pod Križem? Zato, jer su i ovi svoju svetost dobili od Križa i sada neka nam oni svojim zagovorom pribave nove milosti otkupljenja.

4. Spomen umrlih (Trpeća Crkva); i oni stoje pod Križem, jer su otkupljeni krvlju Kristovom i jer čeznu za potpunim otkupljenjem.

5. Mi sami: u kršćanskoj skromnosti smo stavili sve druge pred Križ; a sada mi sami stupamo pred Njega i molimo ga za plodove Otkupljenja.

6. Napokon priroda; ona također potrebuje plodove Križa. Tako su dakle u toj slici sva stvorenja okupljena oko Križa Kristova, osim anđela i nečistih duhova. Prvima nisu potrebni plodovi Otkupljenja, a drugi nisu sposobni da ih prime. Ipak ćemo vidjeti da i oni na fale u Kanonu.

III. Ova nas slika vodi do čina po uvodu u Kanon: u početku vidimo Isusa kako ulazi, kao nekad na Cvjetnu nedjelju u Jerusalem dok ga narod pozdravlja. Međutim sada se uspinje na mističnu Kalvariju, na oltar, a prate ga anđeli (Sanctus) i po-

zdravljaju ga učenici (Hosanna). U duhu vidimo Krista kako se uspinje za vrijeme Kanona na Križ i tamo visi dok ga u pretvorbi gledamo kako umire. Ovom svečanom ulazu odgovara dostojni završetak t. zv. mala elevacija (Uzdignuće).

IV. Ali upravo u razređenju ovih molitava leži osobito značenje. Tu otskače i duboko se zasijeca u svijest Kristova smrt na Križu kao središte misne drame. Zato je konsekracija u središtu mise, pa su sve molitve oko nje simetrijski razdijeljene. Pričanju zadnje večere odgovara molitva pretvorbe; dvije prikazne molitve, prije, a dvije poslije konsekracije; isto tako tri mementa prije, a tri poslije konsekracije; uvodu odgovara završetak. Tako po rasporedu molitava u Kanonu dolazi do izražaja centralno mjesto smrti Isusove na Križu i duboki smisao misne žrtve.

Iz ovog površnog opisivanja te slike možemo već vidjeti ljepotu i puninu smisla Kanona. Kako će sasvim drukčije katolik prisustvovati kad si dočara pred oči ovu sliku! On je u velikom društvu, on ne moli sam; sva stvorenja su s njim okupljena oko duhovne Kalvarije. Anđeli, Crkva, svi naši mili, sveci, duše u čistilištu, priroda; svi ovi su tu okupljeni. On kleči među njima pod Križem. To je uistinu dalekosežna, prava liturgijska molitva. »Kad budem podignut od zemlje, sve ću k sebi privući!« (Iv. 12, 32).

Slijedimo red misli Kanona. Kanonska drama počima svečanim uvodom, rekao bih, uvertirom. To je prefacija koju svećenik u svečanoj Misi pjeva. Prefacija je uzvišeni himan hvale i poklonstva Bogu Ocu: u očekivanju najvećeg dobročinstva, presvete Euharistije, zahvaljuje Crkva za sve darove i milosti Božje. Melodija je lijepa i prastara. Vele da je Mozart rekao da bi dao sve svoje kompozicije kad bi se on mogao nazvati autorom toga pjevanja. Čim su umukle melodije Prefacije vidimo u duhu dolazak Kristov s neba na oltar. Poslužnik zvoni. Dva kora okružuju Spasitelja koji silazi. Anđeoski kor prati ga s neba i pjeva: Sanctus — Svet; ljudski kor prima ga kao nekad na Cvjetnu nedjelju sa »Hozana na visini — blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje«.

Krist se uspinje na Križ i visi na njemu za vrijeme čitavog Kanona. Na oltaru nastaje tišina; molitve se tiho izgovaraju: tiho kaplje krv s oltara Križa.

Dolazi prvi »memento« za katoličku Crkvu. Križu pristupa vojujuća Crkva s papom i biskupom. Mi molimo da spasonosni plod žrtve u prvom redu koristi svetoj Crkvi na čitavoj zemlji. Molimo za jedinstvo, mir i zaštitu Crkve.

Drugi »memento«: to je spomen živih. Svećenik malo prikloni glavu, zamisli se; misli na sve svoje drage. Tako isto čine i vjernici uključujući sve svoje u svetu žrtvu.

Treći »memento«: sve svece stavljamo na podnožje Križa. Oni veličaju Raspetoga, oni za nas mole, pa su nam ujedno i uzori za život. Spominju se osim bl. Djevice Marije i apostolâ samo mučenici najstarijih vremena. To je znak da je Kanon vrlo star.

Tada dolaze tri prikazne molitve prije Pretvorbe. U prvoj molimo tri stvari koje su plodovi Križa: a) da naše dane razrediš u svome miru; b) da nas izbaviš od vječne kazne (rekao bi kao da je davao prešao preko pozornice ove drame); c) i da nam podijeliš vječno blaženstvo. Kod ovih prikaznih molitava svećenik raširi ruke nad kaležom i time dolazi do izražaja prinošenje zadovoljštine krvne žrtve na Križu: svoje grijehe polažemo na Janje Božje. Kod druge prikazne molitve kojom svećenik moli za konsekraciju darova čini svećenik 5 križeva nad kruhom i vinom i time označuje da je došao sveti trenutak obnove smrti Isusove. Pet križeva označuju pet svetih rana, dakle smrt na Križu.

Tako smo ušli u sredinu kruga ove slike i slušamo događaje na Posljednjoj Večeri. Svećenik je sada potpuno izjednačen s Kristom. Zato obavlja iste kretnje kao Krist na Posljednjoj Večeri i izgovara iste svete riječi kao i Krist. To je vrhunac i središte Kanona »Ovo činite na moju uspomenu«. Tim istim riječima je Isus ustanovio svetu misnu žrtvu, kao trajnu uspomenu za sva vremena. Zato nas i nastavak molitve uvjerava da se sjećamo Smrti, Uskrsnuća i Uzašašća Gospodinova. U tim mislima prinosimo žrtvu.

Sada slijede dvije prikazne molitve poslije podizanja. Obe su pune misli. Prva nam stavlja pred oči tri uzora: Abela, Abrahama i Melhisedeka. To su

uzori u dvostrukom smislu: uzori naši i tipovi Isusovi. Naši uzori: samo onda će nam žrtva koristiti, ako je prinosimo s istom žrtvenom nakanom kao nevini Abel, poslušni Abraham i kraljevska duša Melhisedekova. Ova tri muža su dakle u prvom redu propovjednici. Ipak su i tipovi (uzorci) Isusovi: Abel, koji prikazuje svoju žrtvu i leži kraj nje, je slika žrtve na Križu. Abraham, koji je pripravan da žrtvuje svog jedinog sina, je slika do smrti poslušnog Spasitelja. Napokon prorokuje David o Isusu: »Ti si svećenik dovijeka po redu Melhisedekovu«, a evo to se ispunja u nekrvnoj žrtvi sv. Mise.

U drugoj prikaznoj molitvi molimo da bi anđeo Gospodnji donio sv. žrtvu do nebeskog oltara. Temelj ovoj tajanstvenoj molitvi nalazimo u pretpostavci kao da se na nebesima vrši služba Božja, koju je sv. Ivan u Otkrivenju opisao, a da anđeo svete Crkve prinaša na zlatnoj plitici plodove žrtve.

Poslije ovih dviju prikaznih molitava nastavlja se »memento«. Četvrti »memento« je za mrtve. Svećenik opet učini pokret rukom, prikloni glavu i misli na svoje pokojne. I vjernici treba da stave svoje mile pod križ da im božanska krv ugasi plamen čistilišta. Peti »memento«: tu molimo sami za sebe. Bacamo se sa Magdalenom pokornicom pod križ, da ga obujmimo, i molimo ponizno plodove svete žrtve za nas. Ta je molitva nadasve srdačna i ponizna i na nju se s pravom dovezuje red svetaca. Svećenik se kod prve

riječi ove molitve, koju poluglasno izgovara (jedinu u Kanonu!) malo okrene, udarajući se u prsa.

Šesti memento: napokon stavljamo pod Križ sva stvorenja. To ima ovu historijsku vezu: u staroj su crkvi u onaj čas sv. Mise vjernici postavljali plodove i jestvine pred svećenika da ih blagoslovi. To su činili zato da bi plodovi Otkupljenja iz Euharistijske žrtve sišli na darove prirode. Priroda je od Adama u prokletstvu grijeha, te leži i uzdiše u bolima očekujući spasenje. Otkad je Krist izabrao prilike kruha i vina kao plašt pod kojim skriva svoju prisutnost, sudjeluje čitava priroda u Otkupljenju. U tom šestom mementu molimo da nam zemaljski darovi ne budu na štetu nego da nas vode Bogu.

Kanon svršava u tzv. »malom uzdignuću«. U prijašnja vremena to je bilo jedino uzdignuće, jer se kod pretvorbe nisu pokazivale prilike. Neobično je kratak ovaj završetak, ali bogat dubokim mislima: svećenik uzme svetu Hostiju, napravi pet križeva nad kaležom, podigne malo kalež i Hostiju i time izrazuje misao da je presvetom Trojstvu po Isusu Kristu povraćena povrijeđena čast. Pet križeva označuju smrt na Križu, a podignuće Preobraženje. Po Raspetom i Preobraženom Spasitelju natrag se vraća Ocu otkupljeno stvorenje. Čitava drama Kanona se time ujedinjuje u snažnu jedinstvenu sliku: uživimo se u momenat kad će na koncu svijeta biti otkupljeno stvorenje sakupljeno oko Krista, Spasitelja, koji ih stavlja pred noge Očeve.

Tada će se sasvim ispuniti njegova riječ: »Kad budem podignut od zemlje, sve ću k sebi privući«. (Iv. 12, 32). Nemoguće da se iz naše duše kod ove slike ne uzdigne k nebu veselo priznanje: Isuse, ti si kralj i središte naših srdaca! Tako je ovo malo uzdignuće uzvišeno poklonstvo presvetom Trojstvu.

Žrtvena gozba

Čin žrtve je završen sa pretvorbom i sa kanonom koji ga zatvara. Tijelo i Krv Sina Božjega koje je žrtvovano na križu stoji pred nama. Svećenik Božji prikazuje tu žrtvu u ime vjernika. Oko te žrtve je pozvano Kraljevstvo Božje — Crkva — da bi imala korist i čast. Prikazanje na vidljiv način označuje da vjernici gledaju žrtvu kao svoju vlastitu. Sada također i Bog želi označiti da dolazi blagoslov žrtve dionicima na dobro preko žrtvene gozbe. Tu žrtvenu gozbu narod nazivlje Pričest. Pričest znači ujedinjenje; to je plod i blagoslov žrtve, sjedinjenje Boga s čovjekom.

1. Općeniti pogledi. Što znači Pričest u kompleksu sv. Mise? Pogledajmo Stari Zavjet. Uglavnom su sve žrtve Starog Zavjeta svršavale žrtvenom gozbom. Kakvu je svrhu to imalo? Kad je koja obitelj donesla u hram tele ili janje, svećenik je to uzeo za žrtvu. Tada je jedan dio žrtve bio spaljen u prisutnosti onih koji su prikazali. To je označivalo kao neku »hranu Božju«, a spaljivanje te žrtve imalo je smisao da je Bog primio tu žrtvu kao »slatki miris«. No, čitava žrtvovana životinja pripadala je sada

Bogu i bila je sveta, bila je hrana Božja, jer je jedan dio uživao Bog. A Bog je pozvao one koji su prikazivali za svoj stol i, postavši njihov gostoprimac, dijelio im je Božju hranu pa su tako postali dionici žrtvene gozbe i intimno su se združili sa Gospodinom. To sjedinjenje (Pričest) bilo je konačni cilj i plod njihove žrtve.

Stare su žrtve bile samo sjena i slika beskrajno savršene Kristove žrtve na križu. I ovdje, na križu, bila je žrtva prikazana. To je Janje Božje. Bog je rado primio tu žrtvu za sve, za čitav rod ljudski. No zar bi mogla biti ova žrtva bez žrtvene gozbe u kojoj bi Bog pokazao svoju dobrotu? Nipošto. I Krist je ostavio čudnovato sredstvo po kojem ne samo da se obnavlja među nama žrtva na križu, nego samo Njegovo Tijelo i njegova krv postoje u isto vrijeme i žrtvena naša hrana. To je sv. Euharistija, sv. Misa. Ovdje se ponavlja, na uzvišeniji način, ono što se događalo u Starom Zavjetu. Obitlj Božja prinosi svoje Janje: Tijelo i Krv Gospodinovu. Smatra ga kao nešto svoje, jer je materija žrtve bila njezino vlasništvo. Sada je ona prikazuje Bogu; Bog je zove neposredno k svojemu stolu i daje joj pravu »Božju hranu« te se intimno s njom sjedinjuje u sv. Pričesti. I tako postaje žrtva Novog Zavjeta po volji Kristovoj sveta gozba i hrana božanskoga života.

Sada razumijemo ono što je Gospodin rekao o svojem Tijelu i svojoj Krvi kad je obećao u Kafarnaumu: »Kruh što ću ja dati Tijelo je moje za život

svijeta. Tko jede Tijelo moje i pije Krv moju imat će život vječni, i ja ću ga uskrsnuti na sudnji dan. Jer Tijelo je moje zaista jelo i Krv je moja zaista pilo. Tko jede Tijelo moje i pije Krv moju, ostaje u meni, i ja u njemu (Iv. 6, 52). Usporedimo ove riječi s onima s kojima je ustanovio sv. Euharistiju: »Uzmite i jedite, ovo je Tijelo moje... Pijte svi, jer to je Krv Novoga Zavjeta koja će se proliti za otpuštenje grijeha«. Sada nam je jasno, da sv. žrtvi pripada žrtvena gozba i da smo na tu gozbu pozvani i mi kao dionici ploda Otkupiteljeve smrti. Taj plod je život Božji, sjedinjenje s Kristom i blaženo uskrsnuće na posljednjem sudu; uskrsnuće po kojem će čin spasenja doći do svog punog završetka.

Tako postaje drvo križa u sv. žrtvi drvo života zasađeno u raju Novoga Zavjeta. Ono nam pruža svoje grane, i djeca Božja koja žele stalno sačuvati u sebi božanski život, moraju se hraniti tim dragocjenim plodovima. Uvjerimo se, da je gozbena žrtva nedjeljivi dio svete žrtve. Misa bez sv. Pričesti je kao prsten bez dragulja. Po sv. Pričesti na najuzvišeniji način postajemo dionici žrtve. Zato je sv. Pričest sredstvo s kojim dobivamo plodove. U staro doba su se pričešćivali svi oni koji su prisustvovali sv. Misi. Nisu se pričešćivali samo oni koji nisu bili članovi Crkve ili koji su bili isključeni. Povratimo se dakle na stare običaje: ni jedna sv. Misa ne smije biti bez sv. Pričesti! Svećenici moraju poučiti svoje vjernike da se pričešćuju izvan mise samo u izvan-

rednim slučajevima. Pravo mjesto za sv. Pričast je za vrijeme sv. Mise.

Nije ispravno gledati u sv. Pričasti neku vježbu pobožnosti koja bi bila odijeljena od sv. Mise. Bilo je kršćana, a ima ih još i danas, za koje je sv. Pričest starija forma kulta. Misu kao žrtvu oni ne shvaćaju; za takve je sv. Misa samo neki okvir sv. Pričesti. Stoga je najradije primaju ili prije ili poslije sv. Mise da se mogu pod sv. Misom zahvaliti ili popraviti. Oni drže čitavu godinu »misu praesanctificatorum« kao ne Veliki Petak, a to je samo pričesna pobožnost a ne sv. žrtva.

Naprotiv je najbolja priprava za sv. Pričest samo prisustvovanje sv. Misi. Izričiti čini vjere, ufanja, ljubavi i bola po obrascima nisu nužno potrebni, jer su oni sadržani u molitvama sv. Mise. I tako ni zahvala ne mora biti dulja od one sadržane u molitvama sv. Mise, iako svatko može da i dulje ostane. U jednu riječ glavna stvar je žrtva Kristova, a plod te žrtve je sv. Pričest.

Naučimo se dakle gledati u sv. Pričesti žrtvenu gozbu, koja mora biti sjedinjena sa sv. žrtvom.

Kod žrtvene gozbe natrag primamo onaj kruh kojega smo prikazali za vrijeme prikazanja. Samo što se on sada pretvorio u drugu narav. Taj isti kruh je sada **pobožanstvenjen.** U tome je duboko značenje misne svečanosti. Naš ljudski kruh postao je Božji Kruh i od toga kruha mi moramo biti dionici. Na pri-prikazanju poklonili smo Bogu same sebe: to znači

da smo došli na sv. Misu kao prirodne osobe, a kući se vraćamo na neki način pobožanstvenjeni. Postali smo »dionici božanske naravi«. U svetoj žrtvi je otkupljenje, a otkupljenje upravo nas čini dionicima Boga.

2) P o j e d i n i d i j e l o v i. Ako pogledamo molitve i obrede ovoga dijela, možemo ih razdijeliti u dvije skupine: molitve prije sv. Pričesti i molitve iza sv. Pričesti t. j. u pripravu i zahvalu.

Priprava opet ima 4 dijela: 1) molitva djece Božje prije stola; 2) priprava za gozbu (lomljenje hljeba i miješanje njegove male čestice s vinom); 3) cjelov mira; 4) I individualne pripravne molitve.

Završetak dijelimo na dva dijela: 1) zahvala za Pričest; 2) završetak sv. Mise.

Pregledat ćemo pojedine dijelove.

1. O č e n a š. Molitva Gospodinova nije mogla doći na zgodnije mjesto nego na početak žrtvene gozbe. Zašto je ona ovdje? Ponajprije to je stolna molitva Božje djece pred žrtvenom gozbom pa je kao priprava za samu sv. Pričest. I u istinu u četvrtoj prošnji Očenaša o svagdanjem kruhu stari crkveni oci i naučitelji su vidjeli »svakdanji kruh« koji hrani i čuva božanski život u nama. U tom smislu ta molitva stoji lijepo na početku ovog dijela sv. Mise. Mi djeca velike Božje obitelji postavljamo se sada oko svetog stola da molimo stolnu molitvu prije nego dobijemo hranu.

Ali nam i prošnje Očenaša nešto govore. Očenaš sadrži puninu naših želja i molba. To je sinteza svega onoga što mi želimo u svetoj žrtvi. On sadrži plodne žrtve sv. Mise. Možemo reći da je žrtva ili žrtvena gozba milosrdno ispunjenje onoga što molimo u Očenašu.

Još nešto. Za vrijeme kanona smo bili kao izvan ovog vremenskog života. Stajali smo s anđelima pred Božjim prijestoljem. Kao da je ispod naših nogu isčeznuo svijet sa svojim brigama, borbama i mukama. Sada u žrtvenoj gozbi vraćamo se opet našim potrebama i znamo da smo slaba i nemoćna zemaljska djeca koja trebaju pomoći Božje. Ponovno se susrećemo s napastima i borbama svagdanjeg života, te nanovo osjećamo na sebi posljedice istočnog grijeha. Sve to možemo sintetizirati u jednoj jedinoj riječi a ta je »zlo.« Zadnja prošnja Očenaša »oslobodi nas od zla« dolazi na naše usne ganutljivije od drugih. Zato shvaćamo da ovu prošnju sami vjernici izgovaraju. Shvaćamo da ova prošnja ima svoje proširivanje u molitvi koja slijedi i da se može nazvati molba oslobađanja.

Ne radi se samo o oslobađanju od svih zala. Ovdje se ističe zlo pojedinačno: prošlo, sadanje i buduće. P r o š l o z l o koje izvire iz prošlosti kao posljedica i kazna za grijeh. S a d a š n j e z l o koje je nad nama ili nas upravo pritište. B u d u ć e z l o koje nam prijeti za budućnost zbog naših grijeha. Molimo Gospodina da nas oslobodi od svih vrsta zala.

U drugom dijelu molitve tražimo mir »naših dana«. Najveće zlo koje može prijetiti Crkvi je rušenje mira, bilo unutarnjeg bilo vanjskog. Da ta molitva za mir bude što jača Crkva se utječe zagovoru svetaca. Što označuje taj mir izneseno je u dvjema izrekama koje odmah slijede »učini da budemo uvijek slobodni od grijeha« — to je nutarnji mir; »čisti od svakog poremetaja« — to je vanjski mir.

Čitava molitva iznaša istu prošnju u negativnoj i pozitivnoj formi: oslobođenje od svih zala i čuvanje od unutarnjeg nemira (u duši) i od vanjskog nemira u svijetu i u Crkvi.

U riječi mira je već uslovljena misao koju Crkva razvija u daljnjim molitvama, a koja dolazi do kulminacije u zaključku i u cjelovu mira. U riječi mira se odrazuje sve ono što najintimnije sadrži srce Crkve.

2. Lomljenje i miješanje. Svećenik tada lomi hostiju u dva veća dijela i k tome još na jedan manji i, označujući s ovom znak sv. križa, spušta je u kalež. Lomljenje sv. hostije spada među stare liturgijske obrede te ga već nalazimo kod ustanove same presv. Euharistije na Posljednjoj Večeri. Treba znati, da je židovski kruh imao drugu formu nego što ima naš kruh. Mi ne lomimo nego režemo kruh. Židovi su pekli okrugao kruh, a oblik mu je bio kao tanjur i debeo poprečno kao prst. Takav kruh mogao se jesti samo onda ako si ga prelomio; tako da je izraz »lomiti kruh« dobio općenito značenje »jesti kruha.« Lomljenje kruha je bila časna dužnost oca ili gosta. Imamo takav slučaj u prizoru u Emausu kad je Krist prelomio kruh u gostionici gdje su ga kod lomljenja prepoznali (Luk. 24, 35). Tako isto i na posljednjoj večeri »prelomivši« Gospodin kruh dao je učenicima da jedu. Također kad je čudom umnožio kruh, izričito se kaže da je Isus »podigao oči na nebo, blagoslovio kruh« te dao učenicima da ga dijele (Luk. 9, 16).

Lomljenje kruha, dakle, imalo je dvostruko značenje: praktičnu i idejnu. Potreba je da se kruh prelomi, ali to je bio također svečani početak gozbe. Stoga možemo razumjeti da su žrtvenu gozbu jednostavno zvali »lomljenje hljeba«. Lomljenje hljeba bio je prvi naziv za sv. Misu. Kod misne svečanosti se sačuvala kroz vijekove stara forma kruha pa je tako lomljenje kruha ostalo važna priprava za svetu gozbu.

Prije nego svećenik spusti malu česticu u kalež učini s njom nad kaležom tri križa sa željom mira. »Mir Gospodnji neka uvijek bude s vama.«

U lomljenju kruha možemo vidjeti simbol silovite smrti Kristove, a u miješanju spajanje Tijela i Krvi Kristove, simbol Uskrsnuća. Odmah iza toga, svećenik i narod udarajući se tri puta u prsa moli govoreći: »Jaganče Božji koji odnimaš grijehe svijeta, smiluj nam se«, te tako možemo i mi reći: Jaganjče Božji koji si ubijen i proslavljen stojiš sada na oltaru

da budeš nama za hranu, odnesi od nas grijehe i krivnje i daj nam mir.

3. Cjelov mira. Prije nego svećenik i narod sudjeluje kod svetoga stola odigrava se još jedan sugestivan obred, a to je cjelov mira. Svećenik poslije nego je izmolio Agnus Dei pročita molitvu za mir. Odmah iza toga — u svečanoj Misi — poljubivši oltar dade cjelov mira đakonu koji mu stoji s desne strane i pruži mu ruke na ramena te mu kaže: Pax tecum — Mir s tobom. Đakon mu odgovara: Et cum spiritu tuo — I s duhom tvojim. Ovaj cjelov prelazi na cijeli prisutni kler a i na laike preko t. zv. cjelovne pločice.

Cjelov mira je u prvom redu manifestacija bratske ljubavi koja je u odnosu sa sv. Pričesti upravo nužna. To je također blagoslovina koja daje aktuelnu milost da se duše još više očiste. Prije svega to je veličanstven simbol sjedinjenja vjernika među sobom i s Kristom. Ono što žele sveta žrtva i sv. Pričest postići, sjedinjenje vjernika sa Kristom, sjajno je simbolizirano u cjelovu mira. Pred cjelovom mira moli svećenik za mir i zaziva mir i slogu na Crkvu.

4. Pripravne molitve. Sada smo spremni za svetu gozbu. Svećenik moli još dvije pripravne molitve. Možemo kazati: dva anđela nas prate k stolu Gospodnjem i to anđeo ufanja i anđeo poniznosti. Jedan kao da nas tjera, a drugi zaustavlja. Onaj prvi moli s nama prvu, a drugi drugu molitvu. Anđeo poniznosti govori: »Gospodine nijesam dostojan...«; anđeo ufanja nastavlja: »Samo reci riječ...«! Ovaj zadnji izvodi pobjedu i vodi nas k svetoj gozbi.

Riječi »Gospodine nisam dostojan« rekao je prvi put centurion u Kafarnaumu. Tako nas k stolu Gospodnjem prati svaki put sin poganskog svijeta. Crkva dodavši svoje riječi podigla mu je tako sjajan i besmrtan spomenik, a u isto vrijeme želi kazati svakomu pojedincu: idi k stolu Gospodnjem s onakvom poniznosti, ufanjem, vjerom, ljubavi i s onakvim marom za dužnost kakvu je imao centurion u Kafarnaumu. Isposluj za svoju dušu ono što je on isposlovao za slugu: Tako ćeš i ti jednoga dana »sjediti za stolom sa Abrahamom, Izakom i Jakobom u kraljevstvu nebeskom.«

5. Sv. Pričest. Svećenik i vjernici primaju sada sv. pričest. Svećenik prima sv. Pričest pod obim prilikama, a vjernici samo pod prilikom kruha. Dok svećenik dijeli sv. Pričest, čini sa sv. hostijom križ govoreći: »Tijelo Gospodina Našega Isusa Krista neka sačuva dušu tvoju u život vječni. Amen.«

6. Zahvala. Odmah iza sv. Pričesti slijede dvije molitve koje su u uskoj vezi s njome. Možemo ih uzeti pod jednim imenom kao zahvalu. Inače ne nalazimo izričite zahvalne molitve iza sv. Pričesti. Jedna jedina molitva sadrži zahvalu, a glasi: »Što da uzvratim Gospodinu za sve što mi je učinio?« Što znače ove riječi? To je kao izljev koji teče iz svećeničkog srca punog zahvalnosti. To je tiha zahvala. Riječi ne mogu

da izraze što čovjek sada osjeća, i tu nemoćno izrazuje svećenik riječima: »Što da uzvratim Gospodinu?«

Začudit će nas da se Misa iza sv. Pričesti tako brzo svršava. Još samo nekoliko molitava, i ona je svršena. No upravo ovdje vidimo praktični smisao Crkve, koja svoju zahvalu ne postavlja toliko u molitvu koliko u čin. Život rada, borbe, boli i ljubavi je najljepša hvala za Božanski kruh koji smo primili. Pod nekim molitvama svećenik čisti kalež i ruke koje su bile u doticaju sa sv. Tijelom Isusovim. Sad pokrije kalež s velom te ide na stranu epistole da moli kratku molitvicu pod imenom: »Pričesna«. Ta popričesna molitva je ostatak pjevanja koje je u starini pjevao puk kad je u procesiji išao da primi sv. Pričest. Zatim svećenik moli »Popričesnu molitvu«. To nije zahvalna molitva, već u toj molitvi molimo pravi plod sv. Pričesti.

7. Svršetak svete mise. Misna svečanost je pri kraju. Još se jednom svećenik okrene k puku uz običan pozdrav (Gospodin s vama), a iza toga se oprosti: »Ite missa est« — Idite misa je svršena. Narod odgovori: »Deo gratias« — Bogu hvala. Taj odgovor je jasna i iskrena zahvala za milosti koje smo dobili od svete žrtve.

Ako želimo sa »Ite missa est« združiti također još jednu dobru misao, tada u taj izreci možemo vidjeti i apel upravljen vjernicima da vrše svoje dužnosti: idite, sada počinje vaša životna misa, vaša misija u životu. To želi Crkva kazati: od svete žrtve primili

ste milosti s kojima se okoristite, da tako pokažete da ste kršćani u radu, boli, strpljivosti i ljubavi.

Zatim svećenik dijeli puku blagoslov s riječima: »Blagoslovio vas Svemogući Bog, Otac, Sin i Duh Sveti. Amen.«

U blagoslovu Trojedinog Boga još jednom dolaze milosti svete žrtve. To je očev blagoslov koji nam je dao svoga Sina. Blagoslov Sina koji je za nas umro na križu i kojemu smo prikazali žrtvu. Blagoslov Duha Svetoga, koji čuva u nama Božji život primljen u Euharistiji.

Ovaj blagoslov je upravo oprosni očinski blagoslov od djece koja idu u tuđi svijet na posao.

Možemo se sjetiti jednog prizora iz života Kristova. Prije nego je Gospodin uzašao na nebo posjetio je svoje učenike u dvorani posljednje večere; tamo je s njima jeo, izrekao posljednje riječi i odveo ih na Maslinsku Goru. Tu je podigao svoje ruke da ih posljednji put blagoslovi i blagoslivljajući ih uzašao je na nebo. Učenici su stajali kao ukočeni, a dva anđela koja su se ukazala dozvali su ih k svijesti i potsjetili ih na njegovo poslanje.

Sličan slučaj je i ovdje: Za vrijeme sv. žrtve bio je Gospodin u našoj sredini; upravo nas ostavlja u svetoj tajni. On se oprašta od nas sa blagoslovom. »Ite missa est«, poziva nas na dnevni rad i šalje nas na praktični život.

Na koncu odlazi svećenik na lijevu stranu oltara i govori posljednje Evanđelje. Većinom je početak

sv. Evanđelja sv. Ivana. Sveto Evanđelje još jednom nam daje Kristovu veličinu i uzvišenost i u istom sintetizira sve ono što je dano u sv. žrtvi. Istina je postala koju molimo na kraju posljednjeg Evanđelja: »I riječ je tijelom postala i prebivala među nama i vidjesmo slavu Njegovu, slavu kao jedinorođenog od Oca, puna milosti i istine.« Također u Misi Riječ Božja, Isus-Krist, postala je tijelo i prebiva među nama i još sada stanuje u našem srcu. Svojim smo očima mogli vidjeti njegovu slavu; punu milosti i istine.

9649

TISKARA BRAĆA KRALJ